

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та
страхування
док. екон. наук, професор
_____ Володимир
СИБІРЦЕВ
« ____ » _____ 202_ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за другим (магістерським) рівнем вищої освіти
на тему:
«Страховий ринок України в контексті європейської
інтеграції»

Виконав: здобувач вищої освіти 2 курсу, групи ФС-
22М ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»

_____ **Суворов Олег Миколайович**
« ____ » _____ 202_ р.

Керівник роботи: кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та
страхування

_____ **МЕЛЬНИК Тетяна Андріївна**
« ____ » _____ 202_ р.

Рецензент:

Завідувачу кафедри фінансів, банківської
справи та страхування

СИБІРЦЕВУ Володимиру Васильовичу

здобувача вищої освіти економічного
факультету групи ФС-22М

(ОПП «Фінанси, банківська справа та
страхування» спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»)

СУВОРОВА Олега Миколайовича

ЗАЯВА

Прошу дозволити мені виконати кваліфікаційну роботу за другим
(магістерським) рівнем вищої освіти на тему: «Страховий ринок України в
контексті європейської інтеграції».

«30» червня 2023 року

(підпис)

Погоджено:

Керівник кваліфікаційної роботи:

_____ канд. екон. наук, доцент **МЕЛЬНИК Тетяна Андріївна**
(підпис)

«30» червня 2023 року

Завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування:

_____ док. екон. наук, професор **СИБІРЦЕВ Володимир Васильович**
(підпис)

«30» червня 2023 року

Центральноукраїнський національний технічний університет
Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Ступінь вищої освіти магістр
Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітньо-професійна (освітньо-наукова) програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
Володимир СИБІРЦЕВ

« 04 » вересня 2023 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЗА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

СУВОРОВА Олега Миколайовича

(прізвище та ініціали)

1. Тема роботи «Страховий ринок України в контексті європейської інтеграції»
(назва)

2. Керівник роботи МЕЛЬНИК Тетяна Андріївна, канд. екон. наук, доцент
(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи до захисту 20 січня 2024 року

4. Мета та завдання кваліфікаційної роботи

Мета кваліфікаційної роботи виражається в поглибленні теоретичних засад страхового ринку та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо пріоритетів розвитку ринку та вдосконалення оцінки потенціалу євроінтеграції страхового ринку в Україні.

Завдання кваліфікаційної роботи: вивчити економічну сутність страхового ринку; дослідити історію становлення страхового ринку України; розглянути структуру страхового ринку України; проаналізувати діяльності страхової компанії ПрАТ «Українська пожежна страхова компанія»; проаналізувати сучасний стан страхового ринку України; провести оцінку структури страхового ринку України; надати рекомендації щодо удосконалення оцінки євроінтеграційного потенціалу страхового ринку України; обґрунтувати пропозиції щодо напрямів розвитку страхового ринку України.

5. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1			
2			

3			
---	--	--	--

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану дослідження	<i>жовтень 2023 р.</i>	
2.	Підбір та вивчення літературних джерел за темою кваліфікаційної роботи	<i>жовтень 2023 р.</i>	
3.	Підготовка та подання керівнику: - першого розділу - другого розділу - третього розділу - вступу та висновків	<i>листопад 2023 р. листопад 2023 р. листопад 2023 р. грудень 2023 р.</i>	
4.	Подання робочого варіанту роботи керівнику	<i>грудень 2023 р.</i>	
5.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	<i>грудень 2023 р.</i>	
6.	Нормо-контроль секретаря ЕК, перевірка на академічну доброчесність	<i>грудень 2023 р. – січень 2024 р.</i>	
7.	Відгук керівника	<i>грудень 2023 р. – січень 2024 р.</i>	
8.	Рецензування роботи. Підготовка документів, що подаються до ЕК (листи, довідки, інформаційний листок, висновок-виписка, опубліковані статті).	<i>грудень 2023 р. – січень 2024 р.</i>	
9.	Подання роботи завідувачу кафедри на допуск до захисту	<i>січень 2024 р.</i>	
10.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень завідувача кафедри.	<i>січень 2024 р.</i>	
11.	Подання роботи та супровідних документів до ЕК	<i>січень 2024 р.</i>	
12.	Захист роботи	<i>січень 2024 р.</i>	

Дата видачі завдання:

«04» вересня 2023 року

(підпис керівника)

МЕЛЬНИК Т. А.

(прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання:

«04» вересня 2023 року

(підпис здобувача)

СУВОРОВ О. М.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Суворов О.М. Страховий ринок України в контексті європейської інтеграції. Рукопис.

Кваліфікаційна робота за другим (магістерським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Центральноукраїнський національний технічний університет, Кропивницький, 2024.

У роботі досліджено теоретичні основи ринку страхування в Україні. Узагальнено різні наукові підходи до визначення страхового ринку, що дало змогу виявити його структурні елементи та розкрити його економічну природу. Проаналізовано основні показники страхової діяльності ПрАТ «УПСК» за 2018-2022 роки. Проведено детальний аналіз сучасного стану ринку страхування в Україні. Досліджено галузева структура ринку страхування в Україні. Виявлено основні особливості розвитку ринку страхування в Україні за 2018-2022 роки. Визначено лінгвістичну характеристику потенціалу європейської інтеграції ринку страхування в Україні за допомогою методу ранжування. Наведено схему п'яти основних етапів проведення оцінки потенціалу євроінтеграції ринку страхування. Виділено п'ять основних показників для оцінки діяльності ринку страхування європейської країни: показник концентрації страховиків, показник проникнення страхування, показник щільності страхування, показник щільності страхових виплат, показник збитковості страхових премій. Розраховані значення основних п'яти показників діяльності ринків страхування тридцяти трьох європейських країн за 2019-2020 роки. Запропонований підхід визначення лінгвістичної характеристики потенціалу євроінтеграції ринку страхування в Україні дозволяє отримати швидкий і зрозумілий результат менеджерам для формування відповідних управлінських рішень.

Ключові слова: страхування, страховий менеджмент, ринок страхування, оцінка ринку страхування, євроінтеграція страхової діяльності.

ANNOTATION

Suvorov O.M. Insurance Market of Ukraine in the Context of European Integration. Manuscript.

Qualification work on degree of the second (master's) level of higher education in the specialty 072 «Finance, banking and insurance». – Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytsky, 2024.

The work presents the research of the insurance market of Ukraine theoretical foundation. Various scientific approaches to determining the economic essence of the insurance market are summarizing, which made it possible to identify its structural elements and reveal its economic nature.

The main indicators of the insurance activity of IG “UPSK” for 2018-2022 are analyzed. A detailed analysis of the current state of the insurance market in Ukraine has been carried out. The sectoral structure of the insurance market in Ukraine has been studied. The main features of the development of the insurance market in Ukraine for 2018-2022 are identified.

The article defines the linguistic characteristics of the potential of the European integration of the insurance market in Ukraine using the ranking method. The diagram of the five main stages of assessing the potential of the European integration of the insurance market is present. Five main indicators for evaluating the activity of the insurance market of a European country are identify: an indicator of concentration of insurers, an indicator of insurance penetration, an indicator of density of insurance, an indicator of density of insurance payments, and an indicator of unprofitability of insurance premiums. Calculated values of the main five performance indicators of the insurance markets of thirty-three European countries for 2019-2020. The proposed approach of determining the linguistic characteristics of the potential of the European integration of the insurance market in Ukraine allows managers to obtain a quick and understandable result for forming appropriate management decisions.

Keywords: Insurance, Insurance Management, Insurance Market, Insurance Market Assessment, European Integration of Insurance.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТРАХОВОГО РИНКУ.....	6
1.1. Економічний зміст страхового ринку.....	6
1.2. Історія становлення страхового ринку України.....	12
1.3. Структура страхового ринку України.....	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	27
2.1. Характеристика діяльності ПрАТ «Українська пожежна страхова компанія».....	27
2.2. Аналіз сучасного стану страхового ринку України.....	36
2.3 Аналіз структури страхового ринку України.....	50
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	56
3.1. Рекомендації щодо оцінки потенціалу європейської інтеграції страхового ринку України.....	56
3.2. Пропозиції щодо покращення рівня євроінтеграційного потенціалу страхового ринку України.....	65
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
ДОДАТКИ.....	81

ВСТУП

Актуальність теми. Існування розвинутого страхового ринку в країні допоможе зменшити завдані фінансові збитки внаслідок економічної кризи і військових дій. На сучасному етапі розвитку страховий ринок України переживає новий етап трансформації, за рахунок структурних змін в фінансовій сфері, реформування правового поля діяльності учасників ринку протягом усього періоду незалежності України. За допомогою страхування відбувається відновлення економіки через стимулювання ділової активності підприємств і саме тому першочергово потребує розвитку ринок страхування в Україні. Розвинуті ринки страхування європейських країн роблять значний внесок в економічне зростання і розвиток Європи. Страховий ринок України значно відстає від європейських країн в цьому.

Актуальність теми дослідження пов'язана з потребою постійного моніторингу розвитку ринку страхування для здійснення розробки ефективної стратегічної фінансової політики щодо забезпечення європейської інтеграції страхової діяльності в Україні.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження виражається в поглибленні теоретичних засад страхового ринку та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо пріоритетів розвитку ринку та вдосконалення оцінки потенціалу євроінтеграції страхового ринку в Україні.

Для вирішення поставленої мети необхідно розв'язати наступні завдання:

- вивчити економічну сутність страхового ринку;
- дослідити історію становлення страхового ринку України;
- розглянути структуру страхового ринку України;
- проаналізувати діяльності страхової компанії ПрАТ «Українська пожежна страхова компанія»;
- проаналізувати сучасний стан страхового ринку України;
- провести оцінку структури страхового ринку України;

- надати рекомендації щодо удосконалення оцінки євроінтеграційного потенціалу страхового ринку України;
- обґрунтувати пропозиції щодо напрямів розвитку страхового ринку України.

Об'єкт дослідження є процес функціонування ринку страхування України в сучасних економічних умовах.

Предмет дослідження є теоретичні та практичні аспекти розвитку страхового ринку України в контексті європейської інтеграції.

Методи дослідження. Дослідження ґрунтується на застосуванні емпіричних методів наукових досліджень: порівняння, спостереження. Також застосовувалися метод аналізу і синтезу, історичний підхід емпірико-теоретичного методу. При визначенні євроінтеграційного потенціалу ринку страхування України використовувався метод ранжування.

Наукова цінність одержаних результатів. Основні теоретичні та практичні результати дослідження, які мають наукову новизну, полягають у наступному:

запропоновано:

- визначення страхового ринку як сукупність учасників ринку страхових послуг і відносин між ними, пов'язаних з наданням та отриманням страхових і супровідних послуг, яке відповідає сучасному вітчизняному законодавству і розриває як юридичний аспект так і економічний аспект економічної категорії;
- підхід до визначення лінгвістичної характеристики євроінтеграційного потенціалу українського ринку страхування за допомогою ранжування рейтингів страхових ринків європейських країн за основними показниками, що дозволяє враховувати різні фактори впливу та надає швидкий і зрозумілий результат;

одержали подальший розвиток:

- систематизування підходів до визначення страхового ринку, що дало змогу виявити особливості його структури і розкрити повний його зміст.

Практичне значення одержаних результатів. Запропоновані підходи до оцінки євроінтеграційного потенціалу українського ринку страхування та

обґрунтовані рекомендації, спрямовані на його підвищення можуть бути використані в діяльність будь якої страхової компанії України в сучасних умовах.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення кваліфікаційної роботи доповідалися на: VI Міжнародній науково-практичній конференції «Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України» (ЦНТУ, 7-8.12.2023 р.) та були опубліковані у двох друкованих працях: тезах і статті.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота виконана згідно з методичних рекомендацій до виконання та захисту випускних кваліфікаційних робіт [16]. Кваліфікаційна робота викладена на 80 сторінках комп'ютерного тексту, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота включає 10 таблиць, 29 рисунків, список використаних джерел налічує 56 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТРАХОВОГО РИНКУ

1.1. Економічний зміст страхового ринку

В економічній літературі не існує єдиного підходу до визначення страхового ринку (див. табл. А.1 дод. А). Тому розглянемо та проаналізуємо запропоновані визначення науковцями у своїх публікаціях.

Низка вітчизняних науковців (І. Лащик, І. Кондрат, П. Віблій, В. Білець) визначають страховий ринок як систему «економіко-правових відносин між покупцями, продавцями послуг із страхування та перестраховування та їхніми посередниками, у результаті яких здійснюються мобілізація, розподіл і перерозподіл грошових коштів» [47, с. 106].

Т. А. Говорушко і В. М. Стецюк також визначають страховий ринок як «всю сукупність економічних відносин з приводу купівлі-продажу страхових послуг» [5, с. 75]. Таким чином, на думку науковців, страховий ринок «забезпечує органічний зв'язок між страховиками і страхувальниками і тут здійснюється обов'язкове визнання страхової послуги як товару страхового ринку» [5, с. 75].

Таке визначення, на нашу думку, розглядає страховий ринок через призму економічно-правових відносин щодо різного розподілу грошових засобів, таким чином акцентуючи увагу на економічній (грошовій) складовій відносин між суб'єктами на ринку страхування.

Українські науковці на чолі з С. С. Осадець страховий ринок визначають як особливу сферу «грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає специфічна послуга – страховий захист, на яку формується попит та пропозиція» [18, с. 76]. Такої ж думки дотримується Н. Б. Татарина [49, с. 25] і багато інших українських науковців. Так, наприклад, низка науковців (Н. М. Внукова, В. І. Успенко, Л. В. Временко) трошки уточнюють визначення і стверджують, що

страховий ринок визначається як «система фінансово-економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає страхова послуга, формуються попит і пропозиція на неї» [4, с. 36]. Саме тому, на нашу думку, це найпопулярніше визначення страхового ринку в українській економічній літературі.

Таке визначення, на нашу думку, містить більш ширше трактування економічної категорії «страховий ринок» за попереднє, оскільки передбачає наявність у відносинах між суб'єктами на ринку страхування не тільки економічну складову а і страховий захист.

О. Л. Руда також визначає страховий ринок як систему «стійких економічних відносин між покупцями (споживачами, вигодонабувачами), посередниками і продавцями, а також страховиками і регуляторними органами, пов'язаних із формуванням попиту, пропозиції та ціни на прямий страховий захист і перестраховування, які виникають у страхових, перестраховувальних і супутніх послугах у певній країні, групі країн чи міжнародному масштабі, що піддається регулюванню» [39, с. 3].

Таке визначення, на нашу думку, містить градацію страхового ринку на національний (в межах однієї країни), регіональний (в межах кількох країн або в межах груп країн) і міжнародний. На нашу думку, економічна сутність страхового ринку може змінюватися в залежності від географічного охоплення страхових послуг, адже законодавство в різних країнах відрізняється, що має прямий вплив на національний ринок страхування і потенціал його інтеграції в світові ринки страхування. Так, наприклад, науковці А. С. Карнаушенко, В.С. Петренко і Л.В. Боровік наводять окремо визначення міжнародного страхового ринку і пропонують його розглядати «як сукупність економічних відносин між його учасниками щодо транскордонних угод купівлі-продажу страхових послуг» [9, с. 87].

О. Л. Руда [39, с. 1] стверджує, що українські науковці Я. М. Гринчишин і А. В. Прокопюк розглядають страховий ринок як систему «суспільних, економічних, фінансово-економічних чи грошових відносин, особливу соціально-економічну структуру, економічне середовище функціонування

страховиків, економічний простір, сукупність страхових компаній, форму взаємозв'язку між учасниками страхових правовідносин, частину фінансового ринку, окрему сферу послуг, форму функціонування сукупного страхового фонду» [6, с. 623].

Таке визначення, на нашу думку, містить хаотичний перелік різних теоретичних аспектів функціонування страхового ринку при цьому детально не розкриваючи його сутність і не пояснюючи особливості функціонування ринку страхування як економічної категорії. При цьому розглядаючи страховий ринок як складову частину фінансового ринку.

Так наприклад, І. Ю. Рудь розглядає страховий ринок з позиції фінансового ринку інтерпретуючи найпоширеніше визначення С. С. Осадця і трактує визначення страхового ринку як частину «фінансового ринку, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист, формуються попит і пропозиція на нього» [40, с. 856].

О. В. Золотарьова називаючи ринок страхування ринком страхових послуг і розглядаючи його як «одним із невід'ємних елементів ринкової інфраструктури та фінансової системи будь-якої держави» [8, с. 413]. Стверджуючи, ринок страхування «може і повинен виступати соціально орієнтованим механізмом, який позитивно впливає на макроекономічну стабільність у державі за рахунок зниження впливу різного роду негативних факторів на діяльність економічних суб'єктів та життя й здоров'я громадян» [8, с. 414].

В свою чергу відомі науковці Шірінян А. А. і Шірінян Л. В. пропонують страховий ринок розглядати «як сукупність його основних учасників, що складається із продавців послуг страхування (страхових компаній), страхових посередників (брокерів і агентів, які беруть участь у страхуванні), покупців послуг (страхувальників), державних уповноважених органів регулювання та контролю, оцінювачів ризиків і збитків ... учасники взаємодіють між собою та мають відповідну мотивацію для ефективного функціонування страхового ринку» [53, с. 229].

Таким чином, страховий ринок можна розглядати як «сукупність його

суб'єктів (страхувальників, страховиків та посередників) і страхових послуг, які є предметом купівлі-продажу» [15, с. 79].

В свою чергу українські науковці О. С. Журавка, А. Г. Бухтіарова, О. М. Пахненко і О.О. Сосновська пропонують розглядати страховий ринок як «сукупність економічних відносин між його учасниками щодо купівлі-продажу страхових послуг, у процесі яких формуються попит, пропозиція й ціна на страхові послуги, укладають договори страхування та виконують зобов'язання згідно з ними» [7, с. 72; 44, с. 142].

Г. С. Буга в своєму визначенні пропонує розглядати страховий ринок як систему «економічних відносин щодо купівлі-продажу специфічного товару - страхового покриття внаслідок настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством» [3, с. 24-25].

Наведені визначення ринку страхування, на нашу думку, містять симбіоз економічної і юридичної сторін страхового ринку.

О. С. Журавка, А. Г. Бухтіарова і О. М. Пахненко виділяють п'ять науково-методичних підходів щодо визначення страхового ринку, а саме:

- перший підхід визначає страховий ринок як особливу соціально-економічну структуру, певну сферу «грошових відносин, у яких об'єктом купівлі-продажу є страховий захист, формуються пропозиція й попит на неї» [7, с. 72];

- другий підхід визначає страховий ринок як одну «зі складових фінансового ринку з більшістю властивих йому характеристик, принципів і функцій» [7, с. 72];

- третій підхід визначає страховий ринок як «сукупність інститутів та механізмів зі створення, купівлі-продажу й одержання страхових послуг» [7, с. 72];

- четвертий підхід визначає страховий ринок як систему «економіко-правових відносин між покупцями (споживачами, вигодонабувачами), продавцями послуг зі страхування й перестрахування та їх посередниками, у результаті яких здійснюється мобілізація, розподіл і перерозподіл грошових

коштів» [7, с. 72];

- п'ятий підхід визначає страховий ринок як одну з «ланок загальнооекономічного механізму реалізації сталого розвитку, що забезпечує стабільне функціонування суб'єктів господарювання в умовах невизначеності й ризику (зокрема, ризиків екологічного характеру) та забезпечує вповноважені органи інструментами екострахової політики» [7, с. 73].

На нашу думку, запропоновані науковцями другий і третій підходи визначення ринку страхування доцільно об'єднати, адже механізм складається з принципів, методів, функцій, інститутів тощо.

Низка науковців В. І. Криленко, І. Ю. Рудь і О.О. Сосновська також виділяють п'ять підходів щодо визначення страхового ринку, а саме:

- перший підхід визначає страховий ринок як форму «організації економічних відносин у сфері грошового обігу щодо формування та використання страхового фонду та інших фондів, а також ресурсів страховика за допомогою купівлі-продажу страхових продуктів» [12, с. 54; 44, с. 142];

- другий підхід визначає страховий ринок як середовище в якому функціонують страховики;

- третій підхід визначає страховий ринок як «механізм перерозподілу фінансових ресурсів страхувальників та страховиків» [12, с. 54; 44, с. 142];

- четвертий підхід визначає страховий ринок як «сукупність страховиків, страхувальників і посередників, що беруть участь у реалізації відповідних послуг» [12, с. 54; 44, с. 142];

- п'ятий підхід визначає страховий ринок як сферу «економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу є страховий захист» [12, с. 54; 44, с. 142].

На нашу думку, запропоновані перший і п'ятий підходи визначення ринку страхування доцільно об'єднати, адже їх економічний зміст тотожний.

Проведені нами дослідження різних визначень економічної категорії страхового ринку в українській економічній літературі надали можливість виділити тільки чотири основні підходи, а саме:

- перший підхід характеризує страховий ринок як економічні

відносини між суб'єктами страхового ринку щодо розподілу і перерозподілу грошових коштів;

- другий підхід характеризує страховий ринок як економічні відносини між суб'єктами страхового ринку щодо надання різних страхових послуг;

- третій підхід характеризує страховий ринок як сукупність вмотивованих суб'єктів страхового ринку;

- четвертий підхід характеризує страховий ринок як частину фінансової системи у вигляді механізму.

Якщо розглядати визначення страхового ринку з юридичної сторони, то на законодавчому рівні в Україні не існує визначення страхового ринку. Проте пункт 51 статті 1 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» містить визначення ринку фінансових послуг [34]. Одночасно в статті 114 Закону України «Про страхування» написано, що Національний банк України здійснює державне регулювання і нагляд «за діяльністю з надання страхових та супровідних послуг на ринку страхування» [29].

Поєднуючи наведені вище дві статті різних законів пропонуємо розглядати страховий ринок як сукупність учасників ринку страхових послуг і відносин між ними, пов'язаних з наданням та отриманням страхових і супровідних послуг. Запропоноване нами визначення, на нашу думку, повністю відповідає сучасному вітчизняному законодавству і розриває як юридичний аспект так і економічний аспект економічної категорії страхового ринку.

Таким чином, запропоноване нами визначення страхового ринку розриває його сутність як юридичного так і з економічного боку.

Для кращого розуміння економічної сутності страхового ринку необхідно детальніше дослідити його історія становлення та особливості структури побудови.

1.2. Історія становлення страхового ринку України

Історія становлення й розвитку ринку страхування в Україні в сучасному періоді має багато спільного з процесом побудови українського законодавства щодо регулювання страхової діяльності, адже вітчизняний страховий ринок в цей період функціонував дотримуючись правових норм, під впливом різних економічних факторів та соціальних потреб населення, а також під наглядом уповноваженого органу, функції якого в різні роки виконували різні установи.

У вітчизняній економічній літературі зустрічаються різні підходи до формування етапів становлення ринку страхування в Україні. Так, наприклад, на думку науковців Т. А. Говорушко і В. М. Стецюк становлення сучасного ринку страхування розпочалося ще з 1988 року коли на ринку страхування почали створюватися перші кооперативи, потім з 1990 року почали створюватися перші страхові компанії, кількість яких стрімко зростала [5, с. 79]. Проте більшість вітчизняних науковців (О.Л. Руда [39, с. 2], Осадець С.С. [18, с. 25], Т.А. Мельник і В. В. Сибірцев [15, с. 74-75], Т.А. Ротова та Л. С. Руденко [38, с. 105-106]) починають сучасні етапи становлення з 1991 року від тоді як України проголосила свою незалежність.

Таким чином, дослідивши різні підходи до історії виникнення ринку страхування в Україні в економічній літературі, в якій пропонується по різному виділяти етапи становлення і розвитку ринку страхування в Україні, вважаємо доцільно виокремити наступні п'ять етапів розвитку українського страхового ринку з часів отримання незалежності держави України (табл. 1.1).

Перший етап з 1991 року до 1993 року. У 1991 році після проголошення незалежності України розпочався процес формування вітчизняного страхового ринку. Замість Головного управління державного страхування України 16 жовтня 1991 року був створений Укрдержстрах, на базі якого у 1993 році було засновано Фондом державного майна України Відкрите акціонерне товариство «Національна акціонерна страхова компанія «Оранта».

Таблиця 1.1

Етапи становлення страхового ринку в Україні

Період	Особливості етапу	Регулювання	
		законодавчий документ	Уповноважений орган
1991-1992 роки	Монопольний ринок страхування перебудовується в конкурентний. Більшість страховиків функціонують як фінансові піраміди. Створена саморегулююча організація Ліга страхових організацій України.	Не має	Не має
1993-1995 роки	Відокремлена страхова галузь. Прийняття законодавства яке регулює страхову справу. Утворення регулюючого і контролюючого органу.	Декрет КМУ «Про страхування»	Комітетом у справах нагляду за страховою діяльністю.
1996-2001 роки	Становлення вітчизняного законодавства, яке регулює страхову справу. Посилення вимог платоспроможності й ліцензування до страховиків. Створення товариств взаємострахування.	Закон «Про страхування», постанови КМУ, інші нормативні документи	З 15.12.1999 р. Міністерству фінансів України
2002-2023 роки	Поділ страховиків, які проводять страхування життя і інше ніж страхування життя. Сформоване конкурентне середовище. Створюються професійні об'єднання страховиків. Звітність відповідно МСФЗ.	Нова редакція Закону «Про страхування», інші закони	2003-2011 рр. Держфінпослуг 2011-2020 рр. Нацкомфінпослуг З 01.07.2020 р. НБУ
2024 рік	Ризик-орієнтований пруденційний нагляд. Захист прав споживачів страхової послуги. Запровадження процедури ліквідації страховиків. Відповідність Solvency II.	Новий Закон «Про страхування»	НБУ

Джерел: складено автором

Одночасно почали відкривалися невеликі страхові компанії кількість яких збільшувалася (табл. 1.2), проте в основному вони діяли по принципу фінансових пірамід, топ то брали гроші у населення під фіксований відсоток, заробляючи таким чином на інфляції.

Приріст кількості страховиків за два роки з 1991 року до 1993 року становив 455 страхових організацій (рис. 1.1). При цьому на українському ринку страхування почали створюватися і великі страхові компанії, які конкурували з Укрдержстрахом.

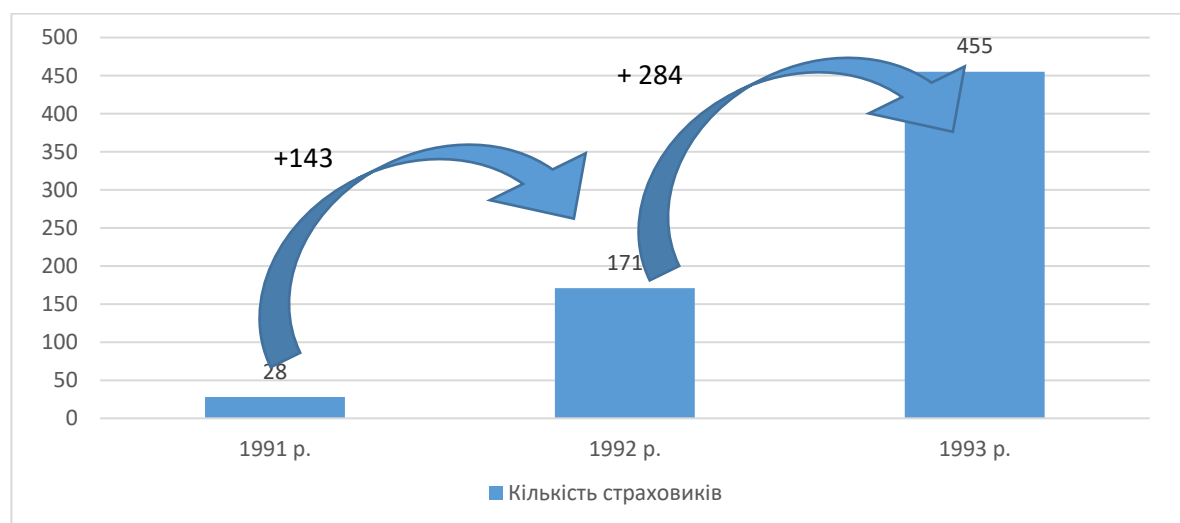
Таблиця 1.2

Кількість страховиків в період 1991-1993 рр.

Страховик	Роки			Зміни, +/-			Темп росту, %		
	1991	1992	1993	1992 до 1991	1993 до 1992	1993 до 1991	1992 до 1991	1993 до 1992	1993 до 1991
Кількість	28	171	455	143	284	427	510,71	166,08	1525,00

Джерело: розраховано автором з використанням [15, с. 74; 1, с. 142].

Також масово в той час невеликі страховики не виконували взяті на себе зобов'язання, тим самим підірвавши довіру населення до інституту страхування. Негативні наслідки цього періоду український ринок страхування відчуває і досі у вигляді високої недовіри населення до страхових компаній, адже банківські установи переломили цю недовіру до себе і як результат отримали приріст депозитів навіть під час військових дій.

Рис. 1.1. Динаміка кількості страховиків в період 1991-1993 рр.

Джерело: складено автором з використанням [22, с. 142].

Хаотичне функціонування великої кількості страхових організацій на ринку страхових послуг в Україні призвело до великої кількості шахрайств з боку деяких новостворених страхових компаній. Таку ситуацію спричинило відсутність відповідного законодавства, тому це спонукало для запровадження страхового законодавства щоб забезпечити повноцінне функціонування

українського ринку страхування.

Відсутність регулювання на страховому ринку в цей період спонукало у 1992 році, для захисту інтересів суб'єктів вітчизняного ринку страхових послуг, створити саморегулююче страхове об'єднання - Ліга страхових організацій України (ЛСОУ), яке функціонує до сьогодні [5, с.80; 25].

Таким чином, характерною рисою першого етапу є різке зростання кількості страхових компаній при відсутності українського страхового законодавства і методологічної бази щодо регулювання страхової діяльності, державного нагляду за ринком страхових послуг, ефективного ринкового механізму проведення страхування і перестрахування. Отже незахищені інтереси страхувальників і невпорядкована діяльність страховиків сприяли створенню української системи державного нагляду за страховою діяльністю.

Другий етап з 1993 року до 1996 року. Кабінет Міністрів України 10 травня 1993 року прийняв Декрет «Про страхування», який містив п'ять розділів, а саме:

- загальні положення;
- договори страхування;
- забезпечення платоспроможності страховиків;
- державний нагляд за страховою діяльністю в Україні;
- заключні положення [30].

Відповідно до прийнятого Декрету були запроваджені:

- види страхування;
- умови ліцензування страхової діяльності;
- розмір мінімального статутного капіталу страхової компанії у розмірі 5000 доларів США;
- нормативні співвідношення між сумою власного статутного фонду разом з страховими резервами страховика та обсягом взятих на себе зобов'язань;
- засади державного нагляду шляхом створення комітету у справах нагляду за страховою діяльністю і наданням йому відповідних функцій і прав.

Прийняття перших законодавчих актів із регулювання страхової діяльності сприяло становленню вітчизняного ринку страхування про що свідчать кількість страхових компаній на страховому ринку (див табл. 1.3.).

Таблиця 1.3

Кількість страховиків в період 1993-1995 рр.

Страховик	Роки			Зміни, +/-			Темп росту, %		
	1993	1994	1995	1994 до 1993	1995 до 1994	1995 до 1993	1994 до 1993	1995 до 1994	1995 до 1993
Кількість	455	616	655	161	39	200	35,38	6,33	43,96

Джерело: розраховано автором з використанням [15, с. 74; 1, с. 142].

Таким чином, прийняття Декрету Кабінету Міністрів України «Про страхування» сприяє розвитку страхової справи, проте кількісне зростання страхового ринку в Україні (рис. 1.2) не перейшло в якість, адже не було відповідної методологічної бази та кваліфікованих кадрів для проведення ефективного державного нагляду за страховою справою.

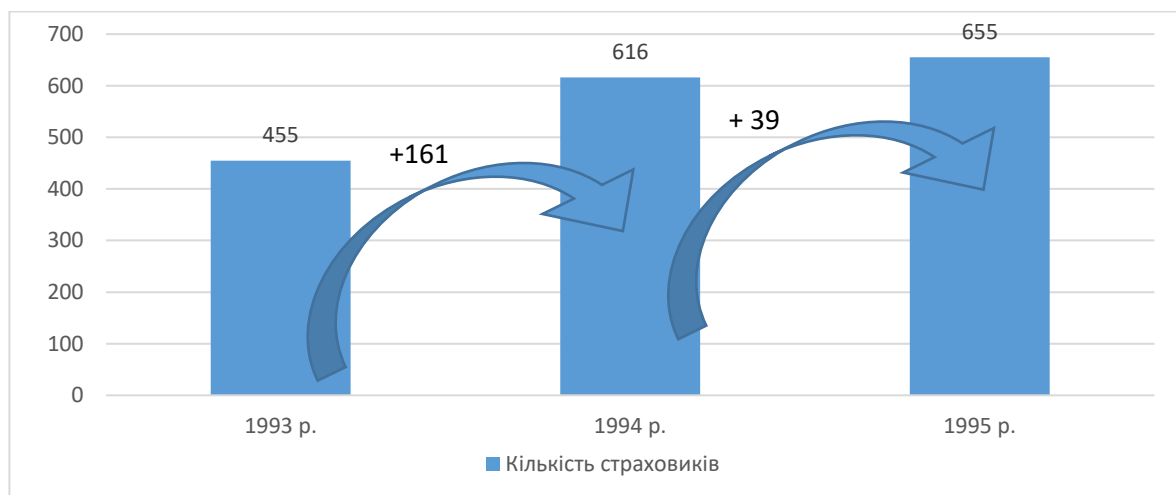

Рис. 1.2. Динаміка кількості страховиків в період 1993-1995 рр.

Джерело: складено автором з використанням [1, с. 142].

В цей період відбулася побудова структури страхового ринку України, одночасно почалися з'являтися нові страховики засновані приватним капіталом, кептивні страховики.

14 червня 1994 року була підписана Угода про партнерство і

співробітництво між Україною і країнами-членами Європейського Союзу [51], що мало в подальшому безпосередній вплив на розвиток українського ринку страхування.

Таким чином, характерною рисою другого етапу є створення страхової галузі в українській економіці, прийняття Декрету «Про страхування» поклало початок розбудови вітчизняного законодавства щодо регулювання страхування і встановлення на рівні держави нагляду за страховою діяльністю шляхом запровадження певних вимог щодо страховиків, що сприяло формуванню вимог до платоспроможності страховиків та покращенню їх фінансової дисципліни.

Третій етап з 1996 року до 2002 року. Верховною Радою України 7 березня 1996 року був прийнятий Закон України «Про страхування» який містив п'ять розділів, а саме:

- загальні положення;
- договори страхування;
- забезпечення платоспроможності страховиків;
- державний нагляд за страховою діяльністю в Україні;
- заключні положення [31].

Як бачим назва розділів прийнятого закону і декрету співпадають, про те їх зміст суттєво доповнився і змінився. Так законом передбачається створення юридичними і фізичними особами товариств взаємного страхування для захисту своїх фінансових інтересів. Також посилювалися вимоги до формування страхових резервів і ліцензійних умов. Розширюється повноваження регулюючого комітету. При цьому Указом Президента України від 15 грудня 1999 року № 1573 Комітет у справах нагляду за страховою діяльністю був ліквідований, а його функції передано Міністерству фінансів України [25].

Також з прийняттям закону страховиків зобов'язали розробляти правила страхування за кожним видом страхування й затверджувати їх у контрольному органі. Одночасно законом був становлений мінімальний розмір статутного капіталу страхової компанії - 100000 ЕКЮ і 500000 ЕКЮ для страховиків з участю іноземців.

Підвищення ліцензійних вимог до страхових компаній призвело до суттєвого зменшення їх кількості впродовж 1996 року (рис. 1.3) майже в три рази (табл. 1.4) на 459 компаній, це 66 відсотків ринку.

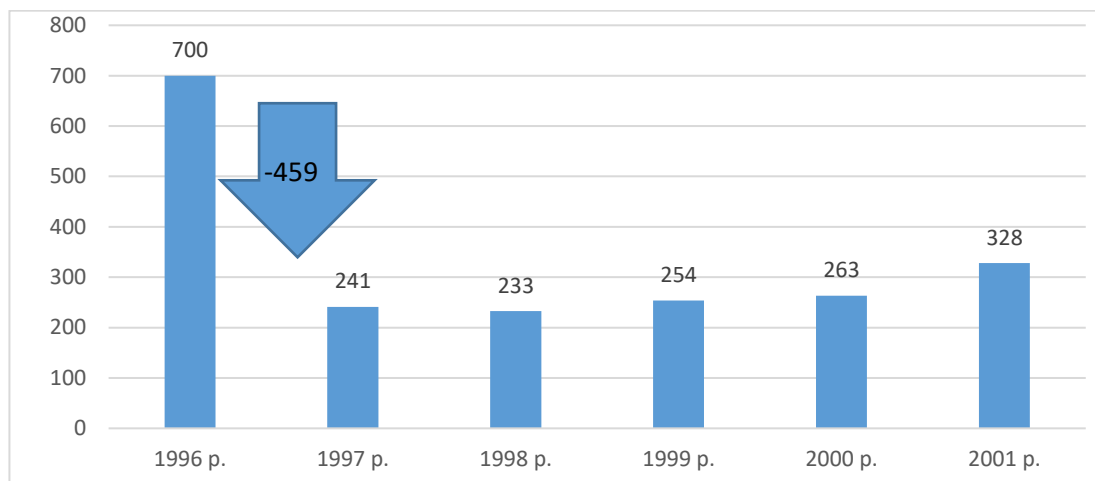

Рис. 1.3. Динаміка кількості страховиків в період 1996-2001 рр.

Джерело: складено автором з використанням [1, с. 142].

Зменшення страховиків на страховому ринку України відбувалося також і впродовж 1997 року але лише на 8 компаній. З 1998 року кількість страховиків поступово почала збільшуватися.

Таблиця 1.4

Кількість страховиків в період 1996-2001 рр.

Страховик	Роки						Темп змін, %					
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	1997 до 1996	1998 до 1997	1999 до 1998	2000 до 1999	2001 до 2000	2001 до 1996
Кількість	700	241	233	254	263	328	-65,57	-3,32	9,01	3,54	24,71	-53,14

Джерело: розраховано автором з використанням [15, с. 74; 1, с. 142].

Таким чином, прийняття закону зменшив кількість страхових компаній на ринку в два рази з 700 у 1996 році до 328 у 2001 році. Така тенденція свідчить про запровадження дієвого механізму регулювання платоспроможності страховиків, підвищення вимог до формування страхових резервів, упорядкування ліцензійні вимоги на кожен вид страхування.

Позитивно на становлення ринку страхування в країні вплинуло прийняття

в 1998 році Кабінетом Міністрів України першої «Програми розвитку вітчизняного страхового ринку на 1998-2000 роки» [23], яка визначала основні завдання на три роки щодо:

- вдосконалення нормативної бази щодо регулювання страхової діяльності;
- покращення платоспроможності страховиків і створення їх об'єднань;
- розширення ринку й підвищення конкурентоспроможності страхових послуг;
- вдосконалення оподаткування прибутку страховиків;
- розроблення вимог щодо створення і діяльності страховиків;
- розвитку інфраструктури українського страхового ринку.

Результатом цієї програми стали напрацювання щодо оновлення вітчизняного законодавства регулюючого страхову справу, що і було зроблено.

Таким чином, характерною рисою третього етапу є прийняття Закону України «Про страхування», що сприяє посиленню вимог щодо платоспроможності страхових компаній, запровадженню правил страхування і методу нарахування страхових резервів, посиленню державного нагляду за страховою діяльністю, упорядкуванню видів обов'язкового страхування.

Звертаємо увагу, що на страховому ринку України функціонували страхові компанії які одночасно здійснювали короткострокове страхування і довгострокове страхування, що не відповідало європейській і світовій структурі ринку страхування. Це потребувало негайного виправлення.

Четвертий етап з 2002 року до 2023 року. Верховною Радою України 7 листопада 2001 року була прийнята нова редакція Закону України «Про страхування» [31] яка містила суттєві зміни, розглянемо основні з них:

- всі страхові компанії повинні були визначатися і здійснювати лише довгострокове страхування життя або короткострокове ризикове страхування;
- окреслені особливості добровільних видів страхування і перераховані обов'язкові види страхування;
- вимоги до структури і якості статутного капіталу страховика;

- збільшений мінімальний розмір статутного капіталу 1 млн. євро для страхової компанії, яка проводить ризикові види страхування, 1,5 млн. євро для страхової компанії, яка проводить страхування життя. При цьому в 2005 році відбулося повторне збільшення розміру мінімального статутного капіталу для страхової компанії, яка проводить страхування життя до 10 млн. євро [31].

Запровадження новим вимог законодавства сприяв розвитку вітчизняного ринку страхування, про що свідчить кількість страхових компаній (рис. 1.4).

За цей період відбувалися зміни щодо уповноваженого орган:

1. У 2001-2002 роках Департамент фінансових установ та ринків Міністерству фінансів України був уповноваженим органом і здійснював нагляд за страховою діяльністю.

2. У 2003-2011 роках Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України (ДКРРФП, Держфінпослуг) була уповноваженим органом і здійснювала нагляд за небанківськими фінансовими установами, в тому числі і страховими компаніями відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» [33].

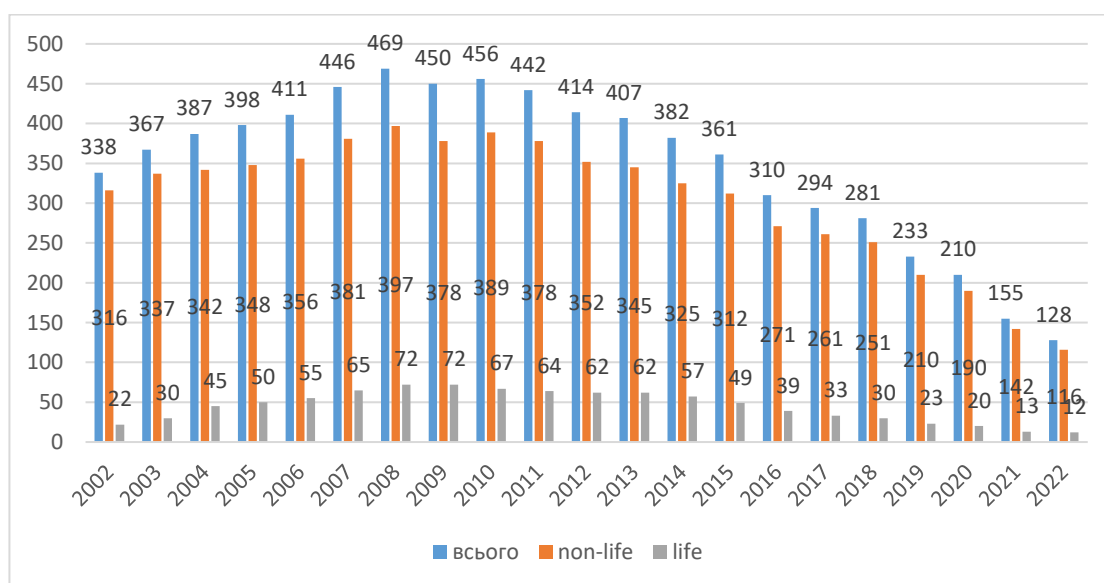

Рис. 1.4. Кількості страховиків в період 2001-2022 рр.

Джерело: складено автором з використанням [1, с. 142].

3. У 2011-2020 роках Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг) здійснювала нагляд за небанківськими фінансовими установами, в тому числі і страховими компаніями відповідно до Указів Президента України № 1069 [26] і № 1070/2011 [27].

4. З 1 липня 2020 року Національний банк України (НБУ) здійснює нагляд за небанківськими фінансовими установами, в тому числі і страховими компаніями відповідно до Указу Президента України № 1069 [26] і Закону України № 2664-III [33].

27 червня 2014 року була підписана економічна частина Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і країнами-членами Європейського Союзу [50], що має безпосередній вплив на розвиток українського ринку страхування в контексті його європейської інтеграції.

Впродовж четвертого етапу становлення українського ринку страхування були розроблені і прийняті три програми розвитку.

В лютому 2001 року Кабінет Міністрів України запропонував «Програму розвитку страхового ринку України на 2001-2004 роки» [24], яка визначала стан розвитку страхової галузі, окреслювала основні проблеми, пропонувала основні заходи для розширення ринку вітчизняного страхування і збільшення обсягів страхових премій і розміру страхових резервів.

В серпні 2005 року Кабінет Міністрів України запропонував «Концепцію розвитку страхового ринку України до 2010 року» [32], яка окреслила мету, принципи й основні напрями розвитку вітчизняного страхового ринку, стратегічні завдання щодо підвищення конкурентоспроможності страховиків, напрями осучаснення державного регулювання страхової діяльності, необхідність інтеграції українського ринку в світовий ринок страхування.

В квітні 2020 року Національний банк України презентував бачення щодо поступового переходу на нову модель регулювання страхового ринку [2], яка передбачає акцентування на прозорості структури власності страховика і відповідальності власників за його діяльність, посилення корпоративного

управління і аудиту, переходу страховиків на фінансову звітність відповідно до МСФЗ, удосконалення системи управління ризиками, запровадженні нових вимог до структури і достатності капіталу й якості активів, встановленні нових умов ліцензування, вдосконаленні процедури виходу з ринку страхових послуг, передбаченні процедури відновлення діяльності страховика (див. рис.Б.1. дод.Б).

Таким чином, характерною рисою четвертого етапу є прийняття нової редакції Закону «Про страхування», що створило конкурентне середовище на українському ринку страхування, підвищило вимоги до платоспроможності страхової компанії, розширило можливості інвестиційної діяльності страховиків, надало можливість диверсифікації страхових резервів і тимчасово вільних коштів страховика, збільшило розмір перестрахування.

П'ятий етап з 2024 року. Верховною Радою України 18 листопада 2021 року прийнятий новий Закон України «Про страхування» № 1909-IX, який вступить в силу 1 січня 2024 року [29], який містить 15 розділів, а саме:

- загальні положення;
- діяльність на ринку страхування;
- початок діяльності із страхування;
- вимоги щодо здійснення діяльності із страхування;
- система управління страховика;
- вимоги щодо забезпечення платоспроможності та інвестиційної діяльності страховика;
- облік, звітність, зовнішній аудит, розкриття інформації;
- реорганізації страховика;
- передача страхового портфеля;
- тимчасова адміністрація;
- вихід страховика з ринку;
- реалізації страхових та перестрахових продуктів;
- вимоги до укладення та виконання договорів страхування;
- державне регулювання та нагляд за діяльністю на ринку страхування;
- прикінцеві та перехідні положення [29].

Новий закон повністю змінює підхід до регулювання страхового ринку України в напрямку ризик-орієнтованого пруденційного нагляду. Це забезпечить сформувати конкурентний ринок страхування з належним захистом прав страхувальників.

Таким чином, характерною рисою п'ятого етапу буде поступове впровадження Національним банком України нової моделі регулювання і нагляду за вітчизняним страховим ринком запропонована в квітні 2020 року [2].

Таким чином, запропоновані нами етапи становлення страхового ринку України враховують особливості українського законодавства регулюючого страхову діяльність та поступове його приведення у відповідність до міжнародних і європейських стандартів.

1.3. Структура страхового ринку України

Структура страхового ринку – «це співвідношення та пропорції між різними інститутами, суб'єктами (страховими компаніями й страхувальниками) та об'єктами (видами й технологіями страхування) страхового ринку, що виникають і відтворюються в результаті процесу страхування» [7, с. 77].

Структура страхового ринку представляє собою складну багатоаспектну систему, яка в залежності від спектру аналізу може бути внутрішньою, галузевою, інституціональною, територіальною. Розглянемо детальніше кожен із названих видів структур страхового ринку України.

Внутрішня будова українського страхового ринку, з одного боку, представлена суб'єктами ринку страхування, з іншого страховою послугою, яка реалізуються [12, с. 57].

Внутрішня структура українського страхового ринку за суб'єктами страхових відносин представлена у вигляді трьох основних секторів (рис. 1.5):

до першого сектору відноситься уповноважений орган державного нагляду за страховою діяльністю - Національний банк України [39, с. 4];

до другого сектору відносяться структурні елементи українського ринку

страхування - страховики та їх об'єднання, перестрахові компанії, товариства взаємострахування, страхувальники;

до третього сектору відносяться елементи інфраструктури українського ринку страхування - страхові і не страхові посередники, професійні оцінювачі ризику і збитку [38, с. 92; 15, С. 84].

Рис. 1.5. Схема внутрішньої структури страхового ринку України.

Джерело: складено автором з використанням [38, с. 92; 15, С. 84].

Внутрішня структура українського страхового ринку за страховою послугою яка надається представлена у вигляді двох основних секторів (рис. 1.6):

- до першого сектору відноситься ринок страхування життя;
- до другого сектору відноситься ринок ризикового страхування.

Галузева структура українського страхового ринку представлена у вигляді трьох основних секторів (рис. 1.6):

- до першого сектору відноситься ринок страхування майна;
- до другого сектору відноситься ринок страхування відповідальності;
- до третього сектору відноситься ринок особистого страхування.

Особливістю галузевої структури українського страхового ринку є те, що кожен із сегментних ринків має свою розгалужену структуру, елементи якої формуються в залежності від специфіки взаємодії страховиків і страхувальників

при укладанні договору страхування.

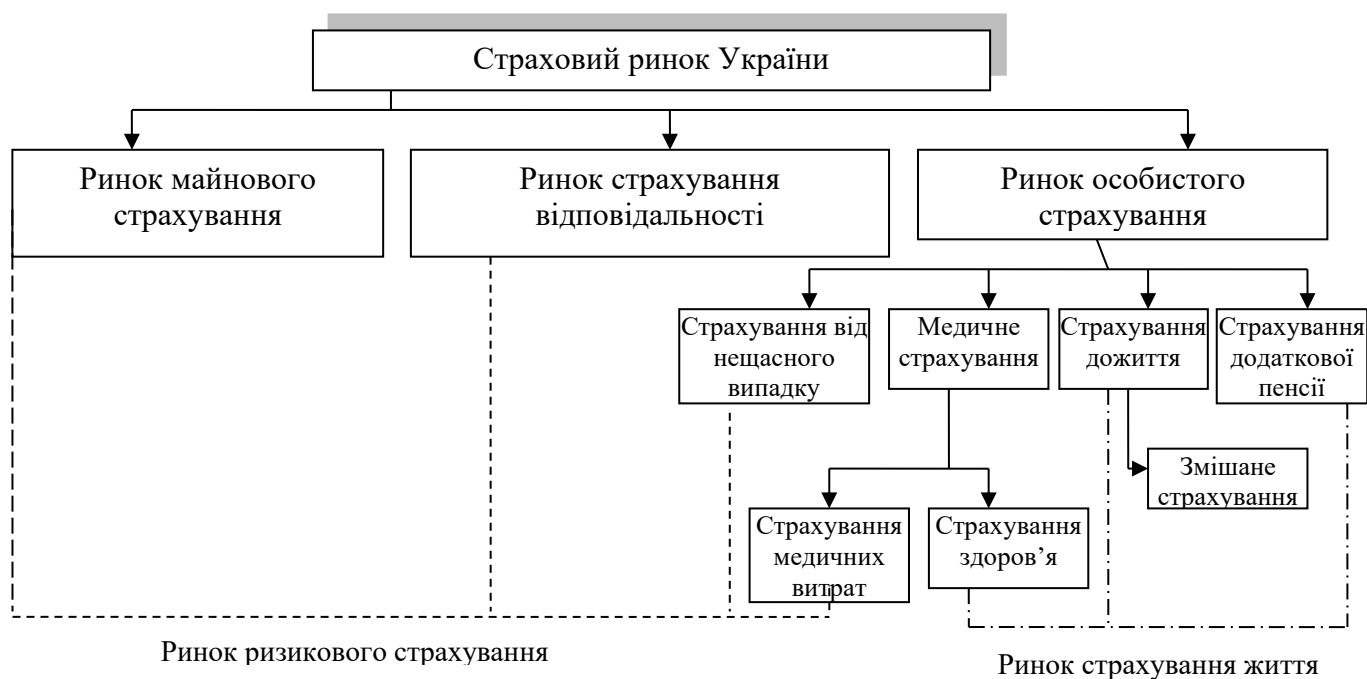

Рис. 1.6. Галузева структура страхового ринку України.

Джерело: складено автором з використанням [15, С. 30].

Інституційна структура українського страхового ринку (рис. 1.7) ґрунтується на різних формах власності страховиків. Згідно чинного законодавства це: приватні або публічні акціонерні товариства, товариств з додатковою відповідальністю.

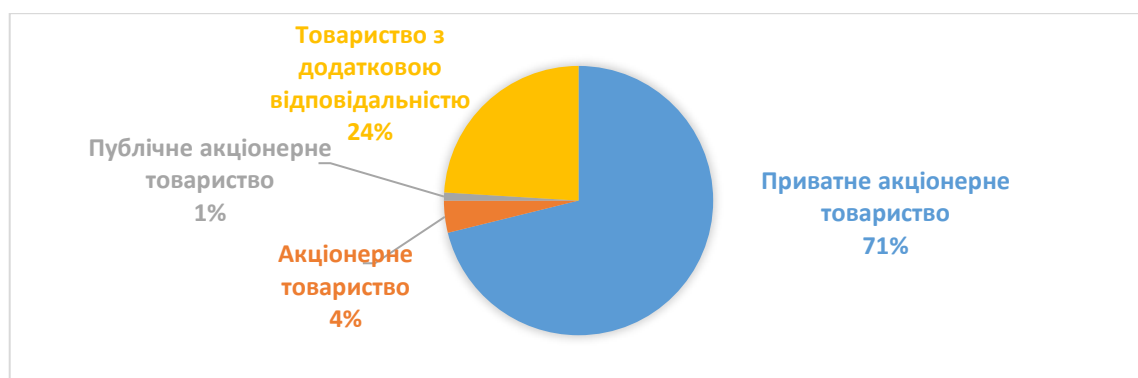

Рис. 1.7. Інституційна структура страхового ринку України 2023 р.

Джерело: складено автором з використанням [10].

Особливістю галузевої структури українського страхового ринку є те, що

основну частку 76 відсотків займають страхові компанії, створені у формі акціонерних товариств

Особливістю галузевої структури українського страхового ринку є те, що основну частку 76 відсотків займають страхові компанії, створені у формі акціонерних товариств (рис. 1.7).

Територіальна структура українського страхового ринку представлена у вигляді чотирьох основних секторів (рис. 1.8):

до першого сектору відноситься ринок страхування західного регіону;
до другого сектору відноситься ринок страхування східного регіону;
до третього сектору відноситься ринок страхування південного регіону;
до четвертого сектору відноситься ринок страхування центрального регіону.

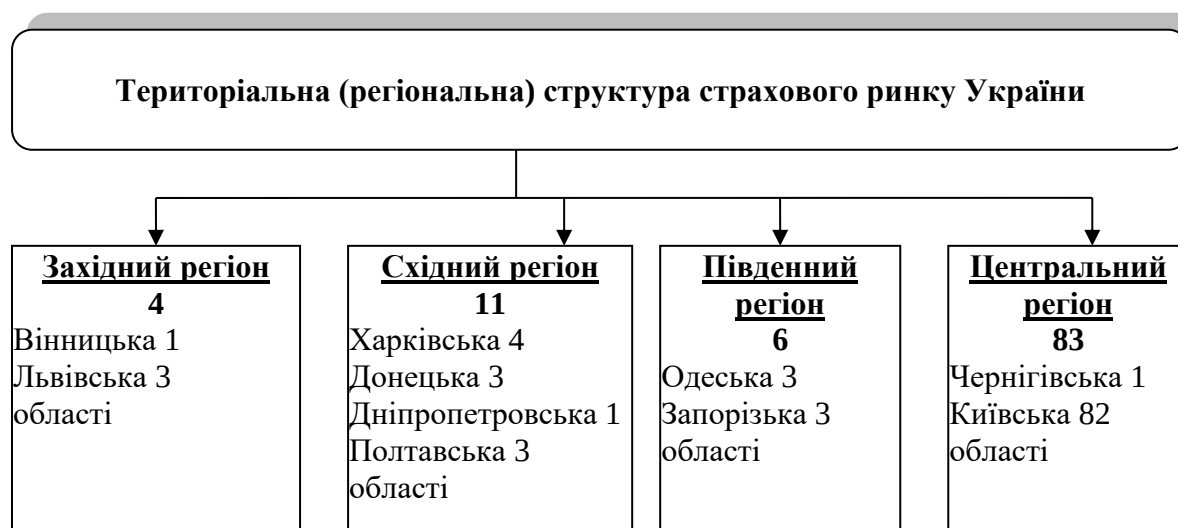

Рис. 1.8. Територіальна структура страхового ринку України 2023 р.

Джерело: складено автором з використанням [10; 15, С. 85].

Особливістю територіальної структури українського страхового ринку є те, що концентрація страховиків не рівномірна по регіонам. Найбільша їх кількість (83 страхові компанії) в центральному регіоні а саме в Київській області 82 страховика.

Дослідження структури сприяє розумінню того, що страховий ринок - «це відкрита система, здатна до розширення та звуження, залежна як від загальної економічної ситуації в країні, так і від активності страховика» [5, с. 79].

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

2.1. Характеристика діяльності ПрАТ «Українська пожежна страхова компанія»

22 червня 1993 року в місті Київ була заснована страхова компанія у формі закритого акціонерного товариства. Сьогодні вона функціонує, як Приватне акціонерне товариство «Українська пожежна страхова компанія». Основною діяльністю якою є здійснення інші види страхування, ніж страхування життя. Страхова компанія функціонує на ринку страхування в Україні тридцять років.

В страховій компанії ПрАТ «УПСК» відповідно до звітів про фінансову діяльність за 2018-2022 роки [36] працювало в середньому 694 осіб (рис. 2.1.), при цьому найбільша кількість 804 осіб працювало в 2020 році, найменша кількість 597 осіб працювало в 2021 році. Зменшення кількості працівників на 207 осіб у 2021 році в порівнянні з 2020 роком, можна пояснити наслідками кризи спричиненої вірусною інфекцією COVID-19. Збільшення середньої кількості впродовж 2022 року на 92 особи в порівнянні з 2021 роком все одно було менше на 115 працівників ніж до пандемії в 2020 році.

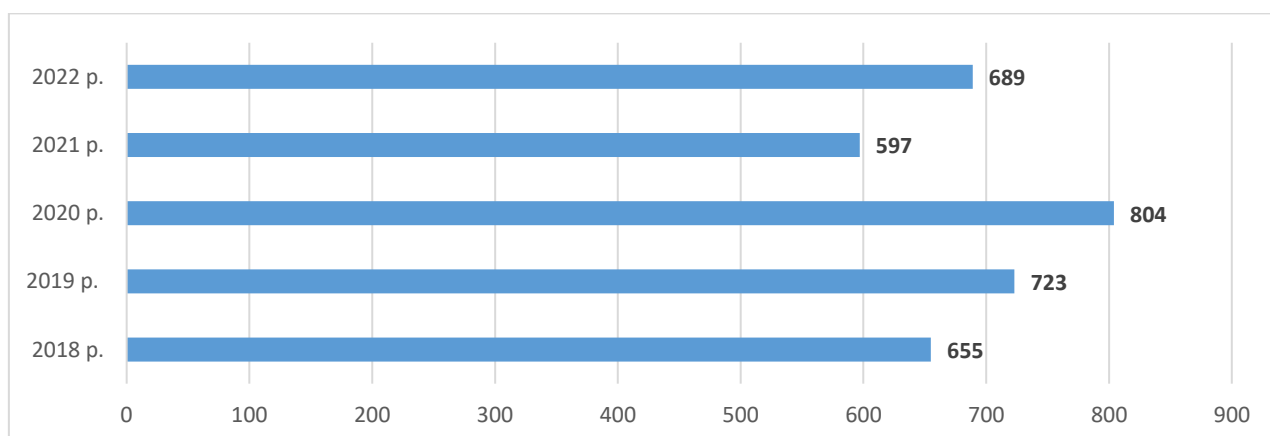

Рис. 2.1. Середня кількість працівників ПрАТ «Українська пожежна страхова компанія», осіб

Джерело: складено автором з використанням [36].

Останні 2018-2022 роки ПрАТ «Українська пожежна страхова компанія» входила в ТОП-20 страховиків на українському ринку страхування за розміром активів, за розміром зібраних страхових премій і за розміром здійснених страхових виплат (табл. 2.1) [37].

Таблиця 2.1

**Рейтинг ПрАТ «Українська пожежна страхова компанія» за даними
Forinsurer**

Роки	Рейтинг за обсягом		
	активів	страхових премій	страхових виплат
2018	19	18	18
2019	15	14	14
2020	17	16	13
2021	14	15	15
2022	14	17	20

Джерело: складено автором з використанням [37].

Данні наведені в табл. 2.1. свідчать про те, що рейтинг за розміром активів поступово піднімався на 5 пунктів з 19 місця у 2018 році до 14 місця у 2021 році. Це свідчить про капіталізацію активів ПрАТ «УПСК». Саме таку ситуацію ми спостерігаємо у розрахунках наведених в табл. В.1 додатку В, де обсяг активів ПрАТ «УПСК» з 2018 року до 2022 року збільшився майже на 128 млн. грн. з 529 млн. грн. у 2018 році до 658 млн. грн. у 2021 році.

В 2022 році ПрАТ «УПСК» утримується на 14 місці рейтингу за обсягом активів (див. табл. 2.1) хоча розмір самих активів компанії зменшується на 23 млн. грн. (див. табл. В.1 дод. В) з 658 млн. грн. у 2021 році до 635 млн. грн. у 2022 році.

Розмір статутного фонду ПрАТ «УПСК» в період 2018-2022 років утримується на одному рівні в розмірі 100 млн. грн. (рис. 2.2.) [36].

Розмір власного капіталу ПрАТ «УПСК» впродовж 2018-2022 років збільшився на 40 млн. грн. з 241 млн. грн. у 2018 році до 281 млн. грн. у 2022 році (див. табл. В.1 дод. В). Цікавий факт, що в 2019 році розмір власного капіталу ПрАТ «УПСК» зменшився на 68 млн. грн. з 241 млн. грн. у 2018 році до

171 млн. грн. у 2019 році (рис. 2.2). Така ситуація у 2019 році щодо зменшення розміру власного капіталу ПрАТ «УПСК» відбулася за рахунок зменшення розміру не розподіленого прибутку з 107,7 млн. грн. на початку року до 37,5 млн. грн. на кінець року, відповідно до звіту про фінансову діяльність за 2019 рік [36].

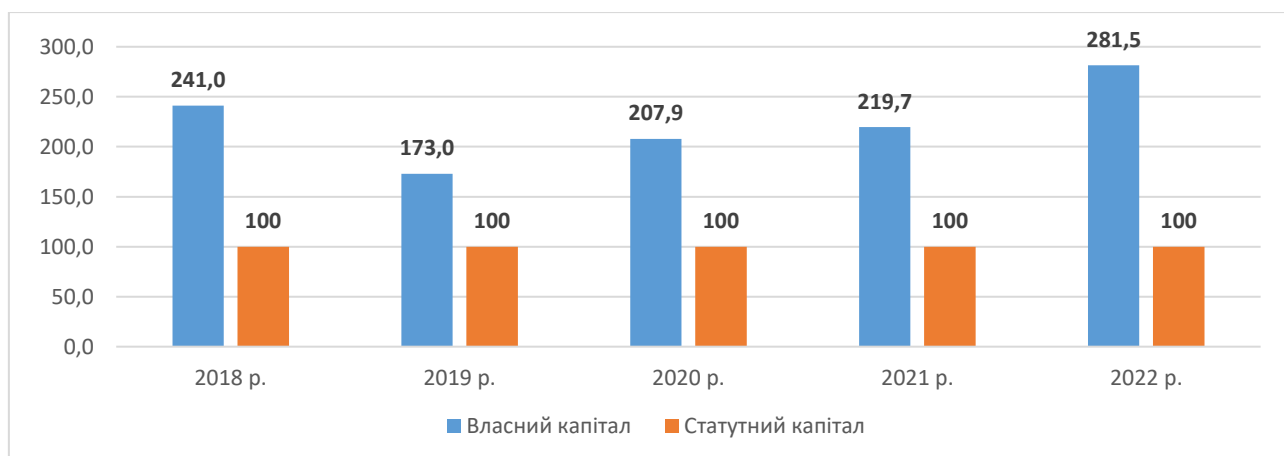

Рис. 2.2. Статутний і власний капітал ПрАТ «Українська пожежна страхова компанія», млн. грн.

Джерело: складено автором з використанням [36].

Потім впродовж 2020-2022 років відбувається поступове збільшення розміру власного капіталу ПрАТ «УПСК» у 2020 році на 34,9 млн. грн. з 173 млн. грн. до 207,9 млн. грн., у 2021 році на 11,8 млн. грн. з 207,9 млн. грн. до 219,7 млн. грн., у 2022 році на 61,6 млн. грн. з 219,7 млн. грн. до 281,5 млн. грн. (див. табл. В.1 дод. В).

Якщо проаналізувати розрахунки темпу змін наведенні в табл. В.2 дод. В, то дійдемо висновку, про те, що тенденція змін активів не співпадає з тенденцією змін власного капіталу ПрАТ «УПСК», а навіть навпаки, коли впродовж 2019 року розмір активів збільшувався на 13,83 відсотків, розмір власного капіталу зменшився на 28,26 відсотків. І навпаки, коли впродовж 2021-2022 років розмір активів зменшився на 2,34 і 3,47 відсотків відповідно, розмір власного капіталу збільшувався на 5,67 і 28,13 відсотків відповідно.

Розмір зобов'язань ПрАТ «УПСК» в період 2018-2022 років збільшився на 65,3 млн. грн. з 288 млн. грн. у 2018 році до 353 млн. грн. у 2022 році (див. табл.

В.1 дод. В). Хоча в період 2018-2020 років спостерігалось поступове збільшення розміру зобов'язань ПрАТ «УПСК» на 177 млн. грн., а саме:

- на 141 млн. грн. у 2019 році з 288 млн. грн. у 2018 році до 429 млн. грн. у 2019 році;

- на 36 млн. грн. у 2020 році з 429 млн. грн. у 2019 році до 465 млн. грн. у 2020 році (див. табл. В.1 дод. В).

Цікавий факт, що в 2019 році розмір зобов'язань ПрАТ «УПСК» збільшилося на 49 відсотків, а в 2020 році лише на 8 відсотків (див. табл. В.2 дод. В). При цьому відповідно до звіту про фінансову діяльність за 2019 рік [36] збільшення відбулося, як і довгострокових зобов'язань, так і короткострокових зобов'язань.

В період 2020-2022 років спостерігалось поступове зменшення розміру зобов'язань ПрАТ «УПСК» на 112 млн. грн., а саме:

- на 27,6 млн. грн. у 2021 році з 465,6 млн. грн. у 2020 році до 438 млн. грн. у 2021 році;

- на 84,6 млн. грн. у 2022 році з 438 млн. грн. у 2021 році до 353 млн. грн. у 2022 році (див. табл. В.1 дод. В).

Якщо проаналізувати розрахунки темпу змін наведенні в табл. В.2 дод. В, то дійдемо висновку, про те, що тенденція змін активів співпадає з тенденцією змін зобов'язань ПрАТ «УПСК», коли впродовж 2019 року розмір активів збільшувався на 13,83 відсотків, розмір зобов'язань також збільшився на 49 відсотків. І коли впродовж 2021-2022 років розмір активів зменшувався на 2,34 і 3,47 відсотків відповідно, розмір зобов'язань зменшувався на 5,92 і 19,32 відсотків відповідно. Така ситуація може свідчити про вплив змін у розмірі зобов'язань на розмір активів ПрАТ «Українська пожежна страхова компанія».

Розмір страхових резервів ПрАТ «УПСК» в період 2018-2022 років збільшився на 28,5 млн. грн. з 263,6 млн. грн. у 2018 році до 292 млн. грн. у 2022 році (див. табл. В.1 дод. В).

При цьому в період 2018-2020 років спостерігалось поступове збільшення розміру страхових резервів ПрАТ «УПСК» на 126 млн. грн., а саме:

- на 100,5 млн. грн. у 2019 році з 263,6 млн. грн. у 2018 році до 364 млн. грн. у 2019 році;

- на 24,8 млн. грн. у 2020 році з 364 млн. грн. у 2019 році до 389 млн. грн. у 2020 році (див. табл. В.1 дод. В).

Проте в період 2020-2022 років спостерігалось поступове зменшення розміру страхових резервів ПрАТ «УПСК» на 97 млн. грн., а саме:

- на 21,6 млн. грн. у 2021 році з 389 млн. грн. у 2020 році до 367 млн. грн. у 2021 році;

- на 75 млн. грн. у 2022 році з 367 млн. грн. у 2021 році до 292 млн. грн. у 2022 році (див. табл. В.1 дод. В).

В той час якщо проаналізувати розрахунки темпу змін наведенні в табл. В.2 дод. В, то дійдемо висновку, про те, що тенденція змін страхових резервів не співпадає з тенденцією змін власного капіталу ПрАТ «УПСК», а навіть навпаки, коли впродовж 2019 року розмір страхових резервів збільшувався на 38,13 відсотків, розмір власного капіталу зменшився на 28,26 відсотків. І навпаки, коли впродовж 2021-2022 років розмір страхових резервів зменшувався на 5,56 і 20,48 відсотків відповідно, розмір власного капіталу збільшувався на 5,67 і 28,13 відсотків відповідно (рис. 2.3).

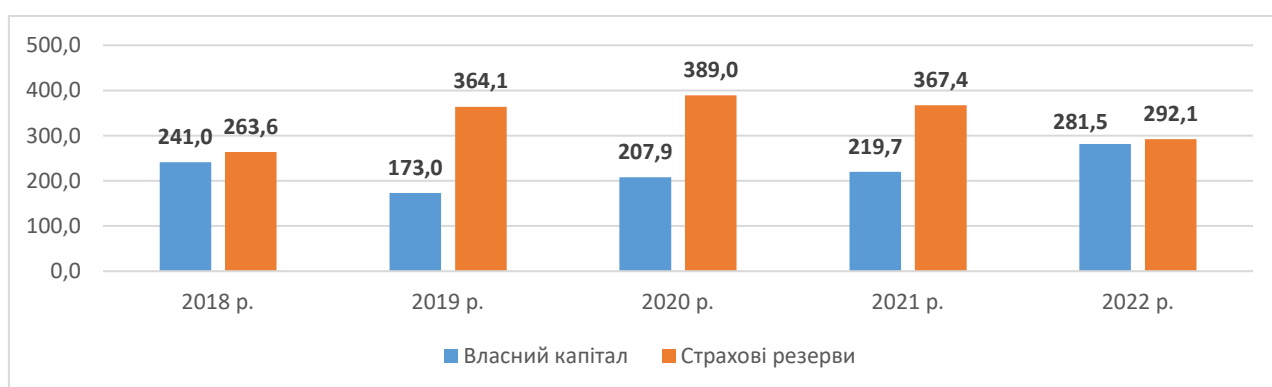

Рис. 2.3. Власний капітал і страхові резерви ПрАТ «Українська пожежна страхова компанія», млн. грн.

Джерело: складено автором з використанням [36].

Якщо проаналізувати розрахунки темпу змін наведенні в табл. В.2 дод. В,

то дійдемо висновку, про те, що тенденція змін активів співпадає з тенденцією змін страхових резервів ПрАТ «УПСК», коли впродовж 2019 року розмір активів збільшувався на 13,83 відсотків, розмір страхових резервів також збільшився на 38,13 відсотків. І коли впродовж 2021-2022 років розмір активів зменшувався на 2,34 і 3,47 відсотків відповідно, розмір страхових резервів також зменшувався на 5,56 і 20,48 відсотків відповідно. Така ситуація може свідчити про вплив змін у розмірі страхових резервів на розмір активів ПрАТ «Українська пожежна страхова компанія».

Проаналізувавши структуру активів ПрАТ «УПСК» (рис. 2.4) ми спостерігаємо ситуацію коли за весь аналізований період частка страхових резервів найбільша.

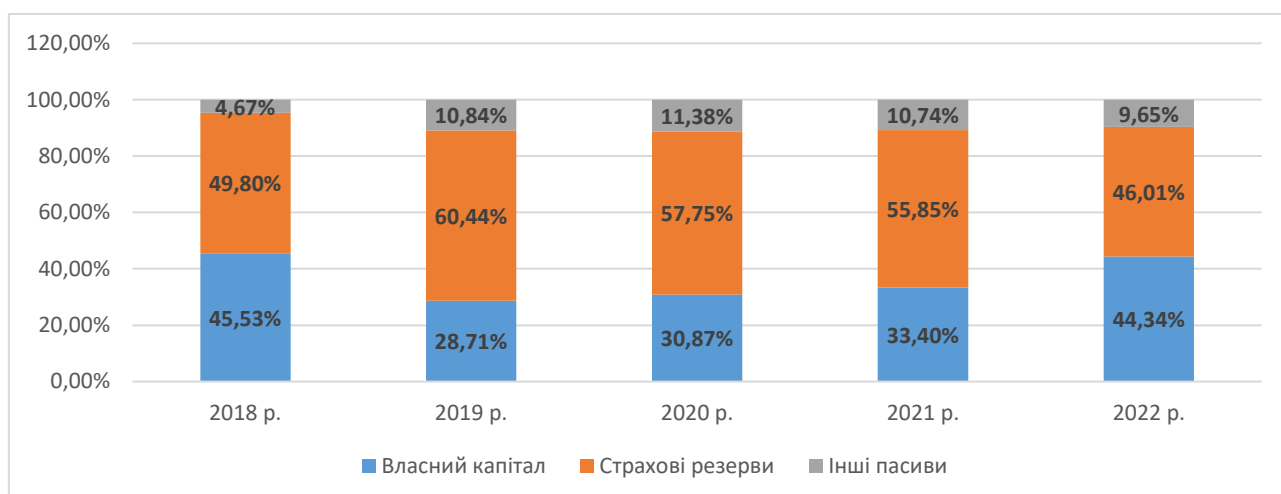

Рис. 2.4. Структура активів ПрАТ «Українська пожежна страхова компанія», млн. грн.

Джерело: складено автором з використанням [36].

Розмір страхових премій (премій підписаних) ПрАТ «УПСК» в період 2018-2022 років зменшився на 67,5 млн. грн. з 532,96 млн. грн. у 2018 році до 465 млн. грн. у 2022 році (див. табл. В.1 дод. В).

При цьому в період 2018-2021 рік спостерігалось поступове збільшення розміру страхових премій ПрАТ «УПСК» на 256 млн. грн., а саме:

- на 198 млн. грн. у 2019 році з 532,96 млн. грн. у 2018 році до 731 млн. грн.

у 2019 році;

- на 55,5 млн. грн. у 2020 році з 731 млн. грн. у 2019 році до 786,6 млн. грн.

у 2020 році;

- на 1,5 млн. грн. у 2021 році з 786,6 млн. грн. у 2020 році до 788 млн. грн.

у 2021 році (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Рівень виплат ПрАТ «Українська пожежна страхова компанія»

Показник	Роки					Відхилення, +/-				
	2018	2019	2020	2021	2022	2019р. до 2018	2020р. до 2019р.	2021р. до 2020р.	2022р. до 2021р.	2022р. до 2018р.
Страхові премії, тис. грн.	532962	731064	786589	788082	465421	198102	55525	1493	-322661	-67541
Страхові виплати, тис. грн.	141986	210328	306591	360346	177285	68342	96263	53756	-183062	35299
Рівень виплат	0,27	0,29	0,39	0,46	0,38	0,34	1,73	36,01	0,57	-0,52

Джерело: складено автором з використанням [36].

Проте впродовж 2022 року відбулося зменшення обсягів страхових премій на 322,7 млн. грн. відбулося зменшення на 40,94 відсотки, при тому, що в 2019 році відбулося збільшення на 37,17 відсотків, що призвело до зменшення обсягу страхових премій за весь аналізований період на 12,67 відсотків (див. табл. В.2 дод. В). Таким чином, зменшення обсягів у 2022 році не перекрыло їх збільшення впродовж попередніх 2019-2021 роки. Така ситуація є наслідком повномасштабного вторгнення російської армії на територію України 24 лютого 2022 року.

В 2022 році ПрАТ «УПСК» надавала страхові послуги з 60 видів страхування, а саме маючи 21 ліцензію з добровільних видів страхування і 39 ліцензій з обов'язкових видів страхування [36].

ПрАТ «Українська пожежна страхова компанія» є асоційованим членом Моторного (транспортного) страхового бюро України [45], членом Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України, членом асоціації страховий бізнес (об'єднання учасників страхового ринку України) [52], є членом Ядерного страхового пулу [48].

Якщо проаналізувати розрахунки темпу змін наведенні в табл. В.2 дод. В, то дійдемо висновку, про те, що тенденція змін активів не співпадає з тенденцією змін страхових премій ПрАТ «УПСК», а навіть навпаки, коли впродовж 2020 року розмір активів зменшився на 2,34 відсотків, розмір страхових премій збільшився на 0,19 відсотків. І навпаки, коли впродовж 2018-2022 років розмір активів збільшився на 19,95 відсотків, розмір страхових премій зменшився на 12,67 відсотків. Така ситуація свідчить про відсутність впливу розміру страхових премій на розмір капіталу ПрАТ «Українська пожежна страхова компанія».

Якщо проаналізувати розрахунки темпу змін наведенні в табл. В.2 дод. В, то дійдемо висновку, про те, що тенденція змін страхових премій співпадає з тенденцією змін страхових резервів ПрАТ «УПСК». Така ситуація свідчити про вплив змін у розмірі страхових премій на розмір страхових зобов'язань ПрАТ «Українська пожежна страхова компанія» (рис. 2.5). Цікавий факт, що в 2021 році розмір страхових премій ПрАТ «УПСК» збільшився на 0,19 відсотків тобто на 1,5 млн. грн. в той час як розмір страхових резервів зменшився на 5,56 відсотків тобто на 21,6 млн. грн. (див. табл. В.1 і В.2 дод. В).

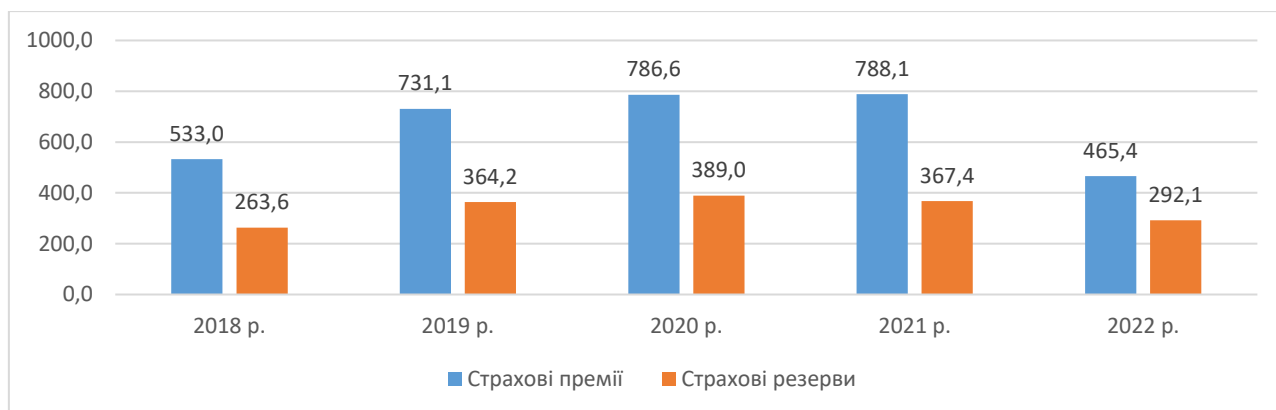

Рис. 2.5. Страхові премії і резерви ПрАТ «Українська пожежна страхова компанія», млн. грн.

Джерело: складено автором з використанням [36].

Розмір страхових виплат ПрАТ «УПСК» в період 2018-2022 років збільшився на 35,3 млн. грн. з 142 млн. грн. у 2018 році до 177 млн. грн. у 2022

році (див. табл. В.1 дод. В).

При цьому в період 2018-2021 рік спостерігалось поступове збільшення розміру страхових виплат ПрАТ «УПСК» на 219 млн. грн., а саме:

- на 68 млн. грн. у 2019 році з 141,9 млн. грн. у 2018 році до 210 млн. грн. у 2019 році;

- на 96 млн. грн. у 2020 році з 210 млн. грн. у 2019 році до 306,6 млн. грн. у 2020 році;

- на 53,8 млн. грн. у 2021 році з 306,6 млн. грн. у 2020 році до 360 млн. грн. у 2021 році (табл. 2.2).

Проте впродовж 2022 року відбулося зменшення обсягів страхових виплат ПрАТ «УПСК» на 183 млн. грн. відбулося зменшення на 50,8 відсотки, при тому, що в 2019 році відбулося збільшення на 48,13 відсотків, в 2020 році відбулося збільшення на 45,77 відсотків, (див. табл. В.2 дод. В). Таким чином, зменшення обсягів у 2022 році не змогло перекрити їх збільшення впродовж попередніх 2019-2021 років. Така ситуація є наслідком повномасштабного вторгнення російської армії на територію України 24 лютого 2022 року.

Данні наведенні в табл. 2.2 і рис. 2.6 показують, що впродовж всього аналізованого періоду показник рівня виплат ПрАТ «УПСК» перевищував на кілька сотих значення показника на ринку страхування України. І навіть в 2022 році дотримувалася цієї тенденції, що підтверджує рейтинг ПрАТ «УПСК» за розміром страхових виплат (див. табл. 2.1).

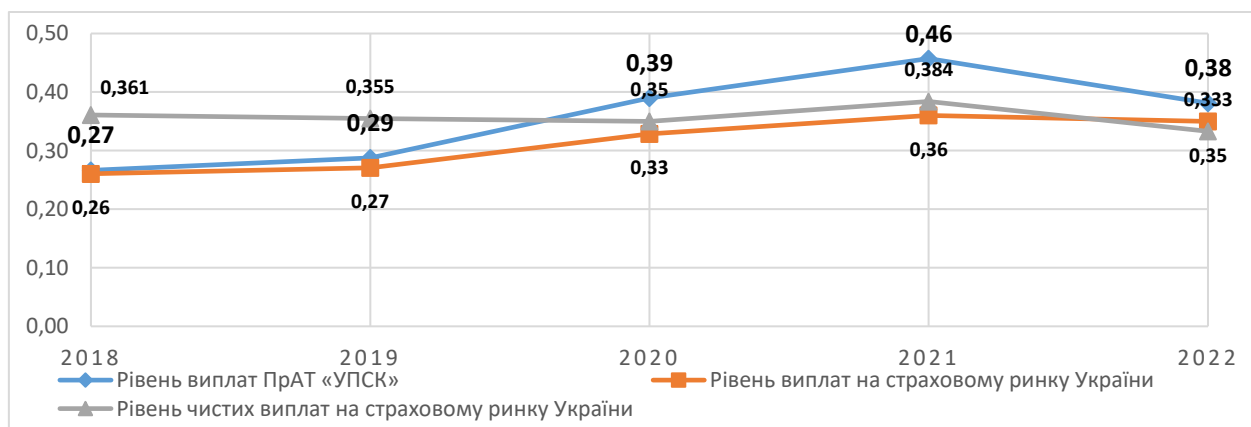

Рис. 2.6. Динаміка показника рівня виплат.

Джерело: складено автором з використанням [36; 20].

Аналіз фінансових результатів ПрАТ «УПСК» в період 2018-2022 років показує, що в 2018-2019 роках компанія отримувала збитки в розмірі 20,8 млн. грн. і 58 млн. грн. відповідно. Впродовж 2020-2022 років ПрАТ «УПСК» отримала прибуток на 77,9 млн. грн, а саме:

- не дивлячись на пандемію в 2020 році отримала прибуток в розмірі 0,19 млн. грн., що на 58,6 млн. грн. більше ніж в 2019 році;
- в 2021 році отримала прибуток 0,29 млн. грн., що на 0,09 млн. грн. більше ніж в 2020 році;
- не дивлячись на повномасштабну війну в 2022 році отримала прибуток 57,2 млн. грн., що на 56,9 млн. грн. більше ніж в 2021 році (див. табл. В.1 дод. В).

Дослідивши основні показники діяльності ПрАТ «Українська пожежна страхова компанія» за 2018-2022 роки можна зробити висновки, що компанія платоспроможна, має високій потенціал для подальшого розвитку, має ефективне управління грошовими потоками, вміє адаптуватися до сучасних викликів і приймати правильні рішення щодо ведення своєї діяльності на українському страховому ринку.

2.2. Аналіз сучасного стану страхового ринку України

Як зазначалося в першому розділі кваліфікаційної роботи страховий ринок представляє собою багаторівневу динамічну систему з власною структурною будовою та складною інфраструктурою [35, с.163]. Для оцінки його сучасного стану необхідно дослідити низку показників, а саме: кількість страхових компаній на ринку, капітал страховиків, розмір страхових премій і страхових виплат, рівень перестрахування.

Динаміка змін кількості страхових компаній на страховому ринку України за 2018-2022 роки представлена на рис. 2.6. та в табл. Г.1 і табл. Г.2 дод. Г. свідчить про те, що кількість страховиків зменшилося на 153 компанії. Тобто сьогодні існує менше страхових компаній на ринку ніж закрилося за крайні п'ять

років. При цьому страхових компаній які здійснюють страхування життя зменшилося на 18 одиниць, що складає 60 відсотків, а саме:

- на 7 компаній зменшилося у 2019 році в порівнянні з 2018 роком, що складає 23 відсотка;
- на 3 компанії зменшилося у 2020 році в порівнянні з 2019 роком, що складає 13 відсотків;
- на 7 компаній зменшилося у 2021 році в порівнянні з 2020 роком, що складає 35 відсотків;
- на 1 компанію зменшилося у 2022 році в порівнянні з 2021 роком, що складає 7,7 відсотків (рис. 2.6).

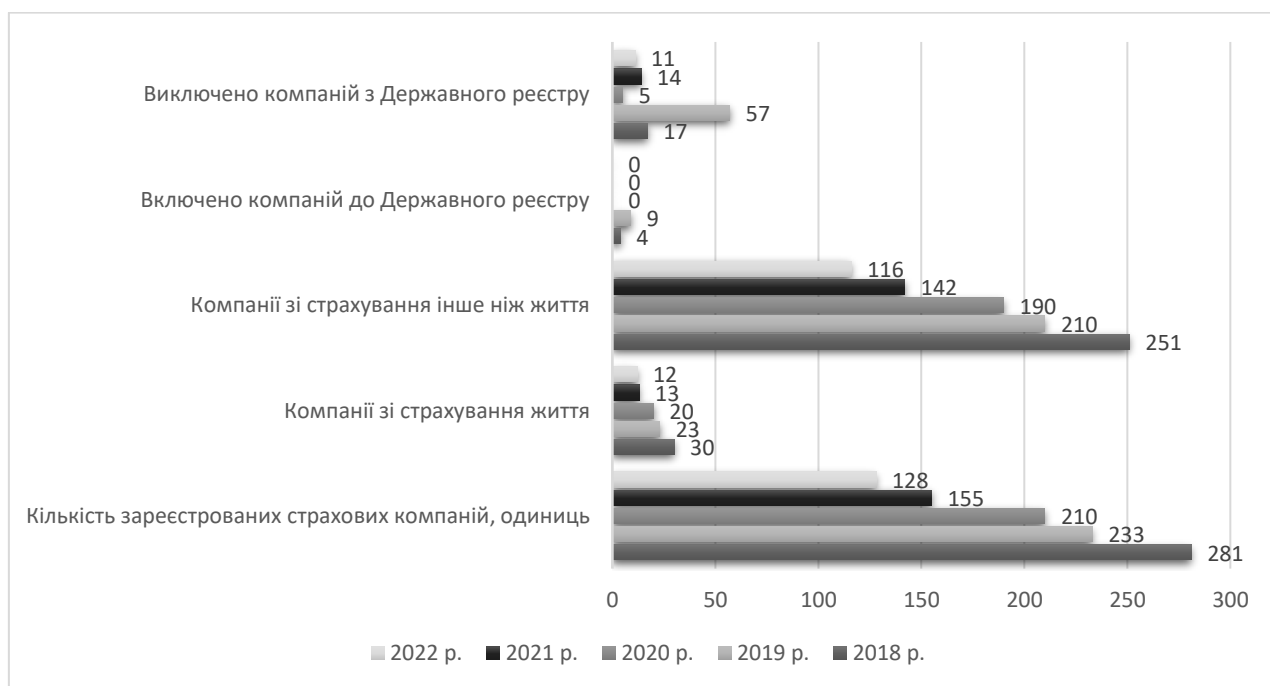

Рис. 2.6. Кількість страхових компаній на українському страховому ринку

Джерело: складено автором з використанням [20; 46].

Страхових компаній які здійснюють страхування інше ніж страхування життя зменшилося на 135 одиниць, що складає 53,8 відсотків, а саме:

- на 41 компанію зменшилося у 2019 році в порівнянні з 2018 роком, що складає 16,3 відсотка;
- на 20 компаній зменшилося у 2020 році в порівнянні з 2019 роком, що

складає 9,5 відсотків;

- на 48 компаній зменшилося у 2021 році в порівнянні з 2020 роком, що складає 25 відсотків;

- на 26 компаній зменшилося у 2022 році в порівнянні з 2021 роком, що складає 18,3 відсотків (рис. 2.6).

Найбільшу кількість 57 страховиків, було виключено з реєстру в 2019 році і одночасно було включено найбільшу кількість 9 страхових компаній у реєстр.

Також спостерігаємо ситуацію коли впродовж 2020-2022 років не було зареєстровано жодної страхової компанії.

На українському страховому ринку переважають страховики які здійснюють ризикове страхування, адже їх частка коливається в межах 89-92 відсотків (рис. 2.7).

Рис. 2.7. Частка страхових компаній на українському страховому ринку

Джерело: складено автором з використанням [20; 46].

Якщо порівняти зі структурою страхового ринку в Об'єднаному Королівстві (рис. 2.8) тоді розуміємо, що вітчизняний ринок потребує перегляду своєї структури в бік збільшення частки страховиків, які здійснюють страхування життя. Впродовж всього аналізованого періоду частка компаній зі страхування життя менше на 15 відсотків у 2018 році, на 20 відсотків у 2019 році,

на 18 відсотків у 2020 і 2022 роках, на 19 відсотків у 2021 році.

Цікавий факт, що в період з 2018-2022 роки відбувається однакова тенденція до зменшення частки компаній зі страхування життя, як на українському ринку на 2 відсотки (з 11 відсотків у 2018 році до 9 відсотків у 2022 році, при цьому лише на один відсоток зменшилося у 2019, на 2 відсотки у 2021 році, проте у 2022 році збільшилося на один відсоток) так і на ринку Об'єднаного Королівства на 5 відсотків (з 29 відсотків у 2018 році до 24 відсотків у 2022 році, при цьому лише на один відсоток у 2020 році та на 4 відсотки у 2022 році).

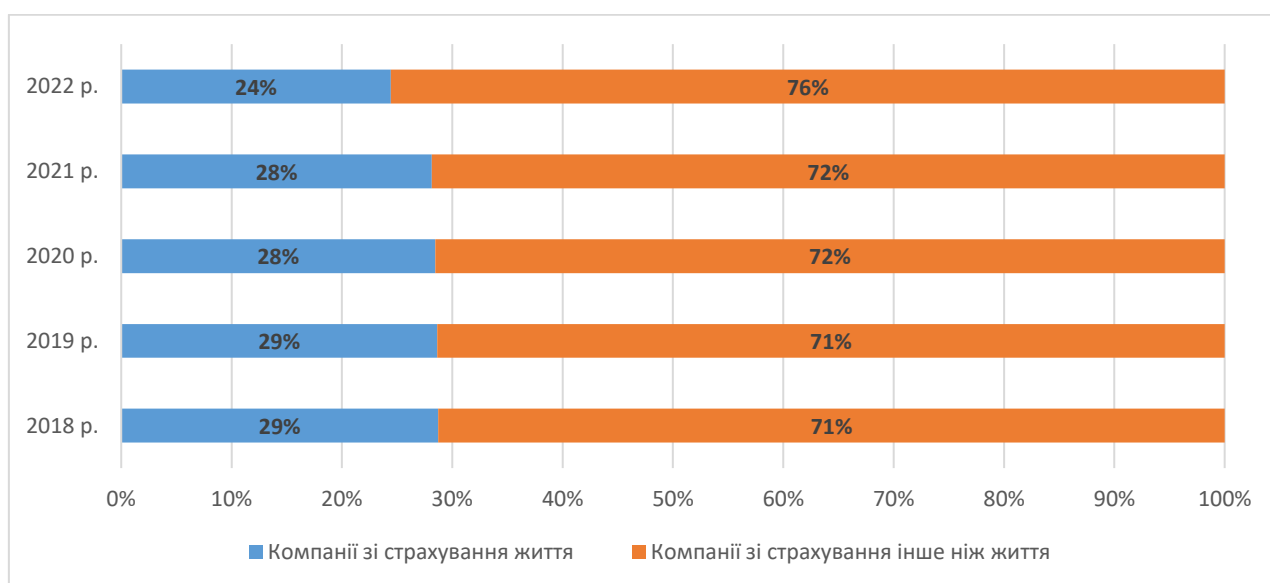

Рис. 2.8. Частка страхових компаній на страховому ринку Англії

Джерело: складено автором з використанням [20; 46].

Кількість договорів страхування за аналізований період 2018-2022 роки зменшилося на 113 млн. одиниць (див. табл. Г.1 дод. Г), що на 56 відсотків менше (див. табл. Г.2 дод. Г), а саме:

- на 4,1 млн. одиниць зменшилося у 2019 році в порівнянні з 2018 роком, що складає 2 відсотка;
- на 76 млн. одиниць зменшилося у 2020 році в порівнянні з 2019 роком, що складає 38,7 відсотків;
- на 10,9 млн. одиниць збільшилося у 2021 році в порівнянні з 2020 роком, що складає 9 відсотків;

- на 43,5 млн. одиниць зменшилося у 2022 році в порівнянні з 2021 роком, що складає 33 відсотків (рис. 2.9).

Таким чином, спостерігаємо тенденцію до постійного зменшення кількості укладених договорів страхування, крім 2021 року, коли відбулося їх збільшення майже на 11 млн. одиниць.

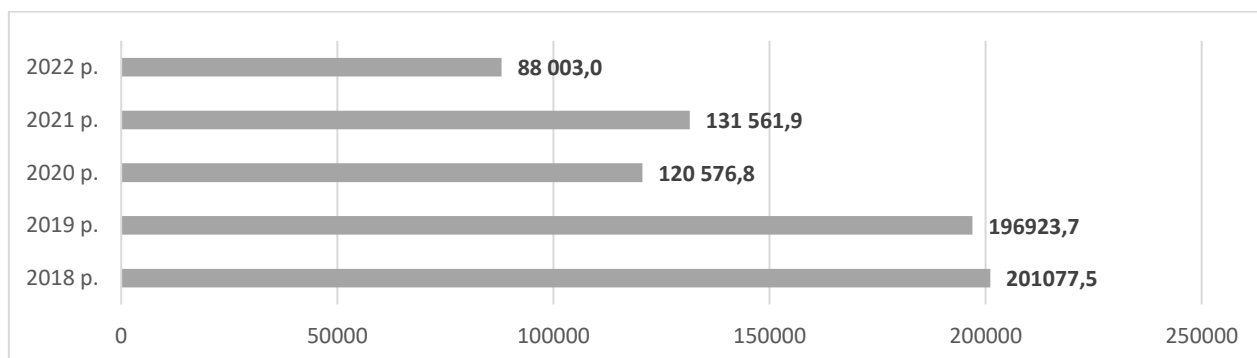

Рис. 2.9. Кількість договорів страхування на страховому ринку України, тис. одиниць

Джерело: складено автором з використанням [20; 46].

Різке зменшення кількості укладених договорів страхування на страховому ринку України в 2022 році є наслідком повномасштабної війни.

Активи страхових компаній по балансу на ринку страхування України за аналізований період 2018-2022 роки збільшилися на 6 млрд. грн. (див. табл. Г.1 дод. Г), що на 10,7 відсотка більше (див. табл. Г.2 дод. Г), а саме:

- на 373 млн. грн. збільшилися у 2019 році в порівнянні з 2018 роком, що складає 0,6 відсотка;
- на 1 млрд. грн. збільшилися у 2020 році в порівнянні з 2019 роком, що складає 1,7 відсотка;
- на 710 млн. грн. зменшилися у 2021 році в порівнянні з 2020 роком, що складає 1 відсоток;
- на 6,1 млрд. грн. збільшилися у 2022 році в порівнянні з 2021 роком, що складає 9,5 відсотка (див. табл. Г.1 і табл. Г.2 дод. Г).

Таким чином, спостерігаємо тенденцію до постійного збільшення обсягів

активів страхових компаній, крім 2021 року, коли відбулося їх зменшення. Збільшення розміру активів страхових компаній в 2022 році при зменшенні кількості страховиків (рис. 2.6.) є наслідком зміни законодавство стосовно розміру капіталу для покращення платоспроможності страховиків.

Таким чином відбувається поступова капіталізація страхових компаній на українському ринку страхування.

Рис. 2.10. Структура капіталу страховиків на страховому ринку України, млн. грн.

Джерело: складено автором з використанням [20; 46].

Зовсім іншу тенденцію спостерігаємо на рис. 2.10 з активами страхових компаній визначеними за статтею 30 Закону України «Про страхування» [31]. Їх розмір впродовж всього аналізованого періоду 2018-2022 роки поступово збільшився на 13 млрд. грн., а саме:

- на 3,9 млрд. грн. збільшилися у 2019 році в порівнянні з 2018 роком, що складає 9,7 відсотка;
- на 1,6 млрд. грн. збільшилися у 2020 році в порівнянні з 2019 роком, що складає 3,5 відсотка;
- на 968 млн. грн. збільшилися у 2021 році в порівнянні з 2020 роком, що

складає 2 відсотка;

- на 6,99 млрд. грн. збільшилося у 2022 році в порівнянні з 2021 роком, що складає 14,8 відсотка (див. табл. Г.1 і табл. Г.2 дод. Г).

Таким чином, спостерігаємо тенденцію до постійного поступового збільшення обсягів активів страхових компаній визначеними за статтею 30 Закону України «Про страхування» [31] при зменшенні кількості страховиків (рис. 2.6.), що є наслідком зміни законодавство стосовно розміру капіталу для покращення платоспроможності страховиків.

Обсяг сплачених статутних капіталів впродовж всього аналізованого періоду 2018-2022 роки поступово зменшилися на 5,9 млрд. грн., а саме:

- на 1,6 млрд. грн. зменшилися у 2019 році в порівнянні з 2018 роком, що складає 12,4 відсотка;

- на 1,3 млрд. грн. зменшилися у 2020 році в порівнянні з 2019 роком, що складає 11,9 відсотка;

- на 1,8 млрд. грн. зменшилися у 2021 році в порівнянні з 2020 роком, що складає 18,7 відсотка;

- на 1,2 млрд. грн. зменшилися у 2022 році в порівнянні з 2021 роком, що складає 15 відсотків (див. табл. Г.1 і табл. Г.2 дод. Г).

Таким чином, спостерігаємо тенденцію до постійного поступового зменшення сплачених статутних капіталів страхових компаній на українському ринку страхування, це пов'язано з поступовим зменшенням кількості страховиків (див. рис. 2.6) на ринку. Зменшення розмірів сукупного статутного капіталу відбулося на 47 відсотків, а зменшення кількості страховиків відбулося на 54 відсотки.

Розмір сформованих страховими компаніями страхових резервів впродовж всього аналізованого періоду 2018-2022 роки поступово збільшився на 14 млрд. грн. (рис. 2.10), а саме:

- на 2,8 млрд. грн. збільшилися у 2019 році в порівнянні з 2018 роком, що складає 10,3 відсотка;

- на 4,6 млрд. грн. збільшилися у 2020 році в порівнянні з 2019 роком, що

складає 15,7 відсотка;

- на 2,4 млрд. грн. збільшилися у 2021 році в порівнянні з 2020 роком, що складає 6,9 відсотка;

- на 4,4 млрд. грн. збільшилося у 2022 році в порівнянні з 2021 роком, що складає 12,2 відсотка (див. табл. Г.1 і табл. Г.2 дод. Г).

Таким чином, спостерігаємо тенденцію до постійного поступового збільшення на 53 відсотки розмірів сформованих страхових резервів при зменшенні кількості страхових компаній на 54 відсотки, це свідчить про суттєве підвищення рівня платоспроможності страховиків на ринку вітчизняного страхування майже в два рази.

Розмір валових страхових премій страховими компаніями впродовж всього аналізованого періоду 2018-2022 роки зменшився на 9,7 млрд. грн., що становить 19,7 відсотків (рис. 2.11), а саме:

- на 3,6 млрд. грн. збільшилися у 2019 році в порівнянні з 2018 роком, що складає 7,4 відсотка;

- на 7,8 млрд. грн. зменшилися у 2020 році в порівнянні з 2019 роком, що складає 14,8 відсотка;

- на 4,5 млрд. грн. збільшилися у 2021 році в порівнянні з 2020 роком, що складає 10 відсотків;

- на 10 млрд. грн. зменшилося у 2022 році в порівнянні з 2021 роком, що складає 20,2 відсотка (див. табл. Г.1 і табл. Г.2 дод. Г).

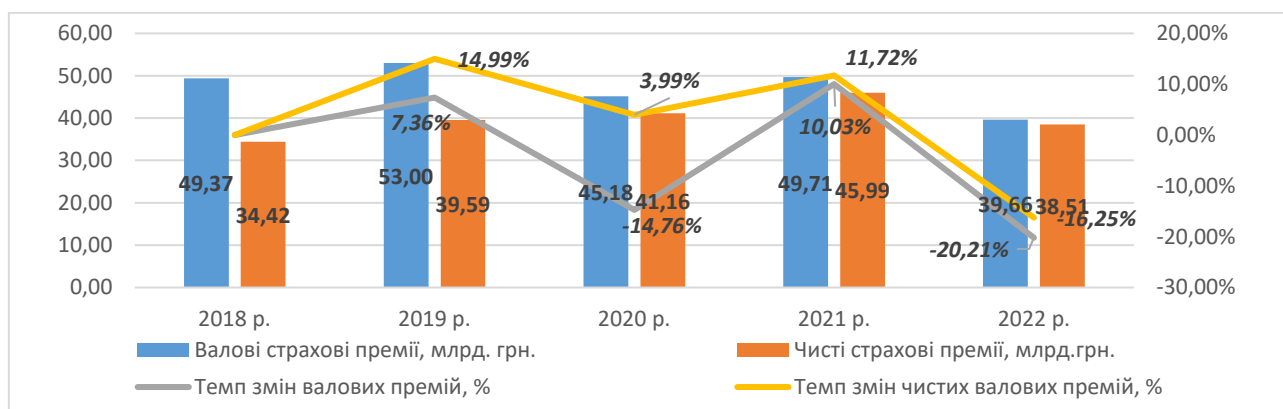

Рис. 2.11. Обсяг страхових премій на страховому ринку України, млрд. грн.

Джерело: складено автором з використанням [20; 46].

Таким чином, спостерігаємо тенденцію що за весь аналізований період кількість підписаних страхових премій зменшилося, хоча впродовж 2019 і 2021 років спостерігалася тенденція їх збільшення, проте впродовж 2020 і 2022 років спостерігалася тенденція до їх суттєвого зменшення внаслідок зовнішніх факторів впливу на український страховий ринок, а саме в 2020 році внаслідок пандемії COVID-19, в 2022 році внаслідок повномасштабного вторгнення російських військ на територію України.

Розмір чистих страхових премій страховими компаніями впродовж всього аналізованого періоду 2018-2022 роки збільшився на 4,1 млрд. грн., що становить 11,9 відсотків (рис. 2.11), а саме:

- на 1,6 млрд. грн. збільшилися у 2019 році в порівнянні з 2018 роком, що складає 14,99 відсотка;
- на 371 млн. грн. збільшилися у 2020 році в порівнянні з 2019 роком, що складає 3,99 відсотка;
- на 3,3 млрд. грн. збільшилися у 2021 році в порівнянні з 2020 роком, що складає 11,7 відсотка;
- на 4,9 млрд. грн. зменшилося у 2022 році в порівнянні з 2021 роком, що складає 16,2 відсотка (див. табл. Г.1 і табл. Г.2 дод. Г).

Таким чином, спостерігаємо тенденцію до поступового збільшення обсягів чистих страхових премій зібраних страховиками в період 2018-2019 років на 28 відсотків, а впродовж 2022 року відбулося зменшення на 11,9 відсотків. Скорочення впродовж 2022 року зібраних страховиками чистих страхових премій відбулося внаслідок повномасштабного вторгнення російських військ на територію України. Для пояснення тенденцій впродовж 2018-2021 років необхідно дослідити структуру страхових премій наведену на рис. 2.12.

Наведені розрахунки на рис. 2.12 свідчать про те, що впродовж 2018-2022 років найбільшу частку в обсязі валових страхових премій займали страхові премії сплачені фізичними особами, а саме в 2018 році – 37 відсотків, в 2019 році – 40,8 відсотків, 2020 році – 49,9 відсотків, в 2021 році – 56,1 відсоток і в 2022 році – 61,9 відсотки.

При цьому, якщо в 2018 році частка страхових премій сплачених фізичними особами перевищувала частку страхових премій сплачених юридичними особами лише на 2,19 відсотки, то в 2022 році це перевищення становило 26,66 відсотка.

Таким чином, меншу частку страхових премій сплачених юридичними особами ніж частку страхових премій сплачених фізичними особами в структурі валових страхових премій можна пояснити наслідками пандемії COVID-19 і тимчасовою окупацією території внаслідок повномасштабного вторгнення російських військ в лютому 2022 року.

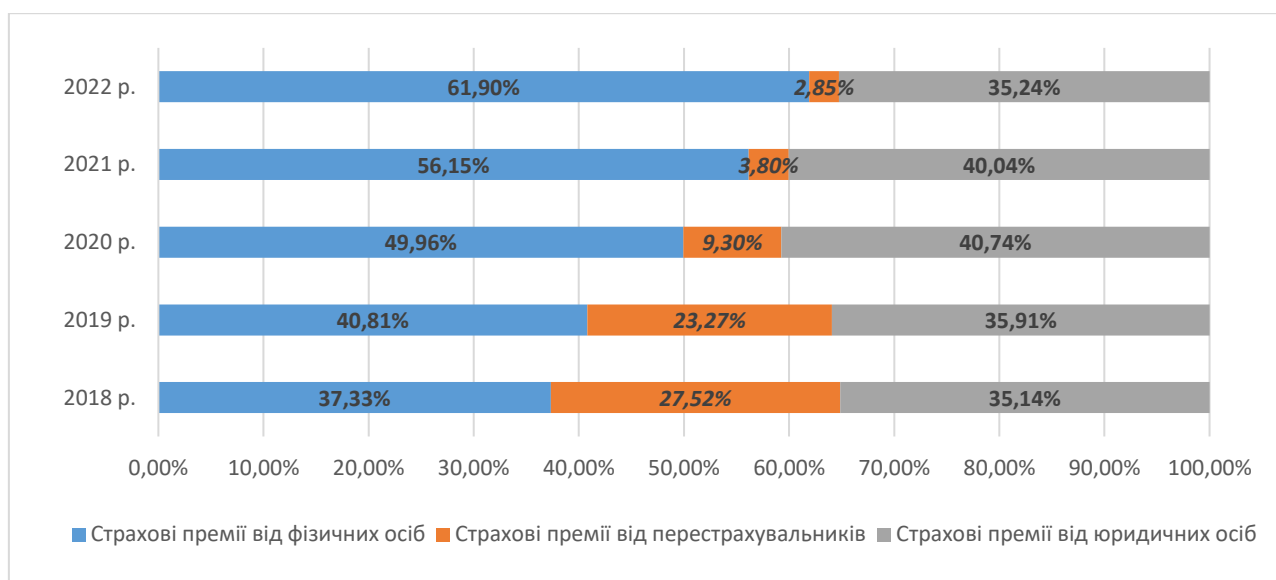

Рис. 2.12. Структура страхових премій на ринку України

Джерело: складено автором з використанням [20; 46].

Наведені розрахунки на рис. 2.12 свідчать про те, що впродовж 2018-2022 років відбулося суттєве зменшення частки валових страхових премій від перестраховальників на 24,7 відсотка з 27,5 відсотка у 2018 році до 2,8 відсотка у 2022 році, при цьому лише на 4,25 відсотка зменшилося у 2019 році в порівнянні з 2018 роком, і суттєво на 13,97 відсотка зменшилося у 2020 році в порівнянні з 2019 роком, на 5,5 відсотка зменшилося у 2021 році в порівнянні з 2020 роком, і лише на 0,95 відсотка зменшилося у 2022 році в порівнянні з 2021 роком.

Таким чином, аналіз динаміки чистих страхових премій (рис. 2.11) і частки страхових премій від перестраховувальників (рис. 2.12) свідчить про те, що збільшення чистих валових страхових премій відбувався через зменшення обсягів страхових премій від перестраховиків.

Розмір валових страхових виплат страховими компаніями впродовж всього аналізованого періоду 2018-2022 роки збільшився на 387 млн. грн., що становить 1,07 відсотків (рис. 2.13), а саме:

- на 1,4 млрд. грн. збільшилися у 2019 році в порівнянні з 2018 роком, що складає 11,47 відсотка;
- на 515 млн. грн. збільшилися у 2020 році в порівнянні з 2019 роком, що складає 3,6 відсотка;
- на 3,1 млрд. грн. збільшилися у 2021 році в порівнянні з 2020 роком, що складає 20,9 відсотка;
- на 4,96 млрд. грн. зменшилося у 2022 році в порівнянні з 2021 роком, що складає 27,6 відсотка (див. табл. Г.1 і табл. Г.2 дод. Г).

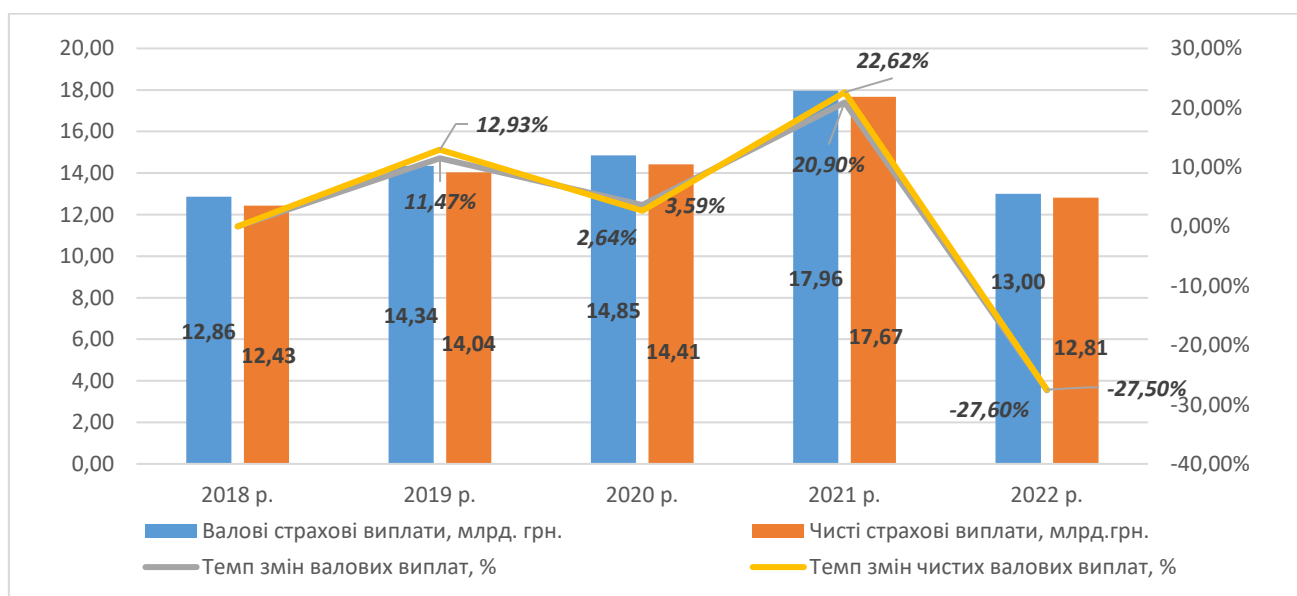

Рис. 2.13. Обсяг страхових виплат на страховому ринку України, млрд.грн.

Джерело: складено автором з використанням [20; 46].

Таким чином, впродовж 2018-2021 років обсяг валових виплат збільшувався, що свідчить про підвищення платоспроможності страховиків, і

лише впродовж 2022 року їх розмір суттєво зменшився майже на 28 відсотків, що є наслідком повномасштабного вторгнення російських військ на територію України в лютому 2022 року.

Розмір чистих страхових виплат страховими компаніями впродовж всього аналізованого періоду 2018-2022 роки збільшився на 378,25 млн. грн., що становить 3,04 відсотків (рис. 2.13), а саме:

- на 1,6 млрд. грн. збільшилися у 2019 році в порівнянні з 2018 роком, що складає 12,93 відсотка;
- на 371 млн. грн. збільшилися у 2020 році в порівнянні з 2019 роком, що складає 2,64 відсотка;
- на 3,26 млрд. грн. збільшилися у 2021 році в порівнянні з 2020 роком, що складає 22,62 відсотка;
- на 4,86 млрд. грн. зменшилося у 2022 році в порівнянні з 2021 роком, що складає 27,5 відсотка (див. табл. Г.1 і табл. Г.2 дод. Г).

Таким чином, впродовж 2018-2021 років обсяг чистих виплат страховиків збільшувався і лише впродовж 2022 року їх розмір суттєво зменшився майже на 28 відсотків, що є наслідком повномасштабного вторгнення російських військ на територію України в лютому 2022 року.

Дослідження структури страхових виплат на ринку страхування України свідчать про те, що впродовж 2018, 2019 і 2022 років найбільшу частку займали страхові виплати фізичним особам, про те в 2020 році більшу частку складали виплати юридичним особам, а в 2021 році різниця між часткою виплат фізичним особам і часткою виплат юридичним особам складала лише 1,24 відсотки (рис. 2.14).

Наведені розрахунки на рис. 2.14 свідчать про те, що впродовж 2018-2022 років частка страхових виплат фізичним особам в обсязі валових страхових виплат поступово збільшувалася, а саме в 2019 році - на 0,19 відсотків, у 2020 році – на 0,39 відсотків, в 2021 році – 3,12 відсоток і в 2022 році – на 4,39 відсотки.

Наведені розрахунки на рис. 2.14 свідчать про те, що впродовж 2018-2022 років частка страхових виплат юридичним особам в обсязі валових страхових

виплат також збільшилася на 9,67 відсотка, а саме в 2019 році - на 1,44 відсотків, у 2020 році – на 14,05 відсотків, при цьому відбулося зменшення в 2021 році на 1,97 відсоток і в 2022 році - на 3,85 відсотки.

Рис. 2.14. Структура страхових виплат на ринку України

Джерело: складено автором з використанням [20; 46].

Наведені розрахунки на рис. 2.14 свідчать про те, що впродовж 2018-2022 років відбулося суттєве зменшення частки валових страхових виплат перестраховальникам на 17,76 відсотка з 19,12 відсотка у 2018 році до 1,36 відсотка у 2022 році, при цьому лише на 1,63 відсотка зменшилося у 2019 році в порівнянні з 2018 роком, і суттєво на 14,44 відсотка зменшилося у 2020 році в порівнянні з 2019 роком, на 1,15 відсотка зменшилося у 2021 році в порівнянні з 2020 роком, і лише на 0,54 відсотка зменшилося у 2022 році в порівнянні з 2021 роком.

Таким чином, зміни в структурі валових страхових виплат можна пояснити наслідками пандемії COVID-19 і тимчасовою окупацією території внаслідок повномасштабного вторгнення російських військ в лютому 2022 року.

Рівень валових виплат впродовж всього аналізованого періоду 2018-2022 років збільшився на 25,6 відсотків, хоча і відбулося його зменшення на 9,26 відсотків у 2022 році в порівнянні з 2021 роком (див. табл. Г.2 дод. Г).

Рівень чистих виплат впродовж всього аналізованого періоду 2018-2022 років зменшився на 2,84 відсотків (див. рис. 2.6). На відміну від рівня валових страхових виплат рівень чистих виплат зменшувався в 2019 році на 1,7 відсотки, в 2020 році 1,4 відсотки і в 2022 році на 13,4 відсотки, проте впродовж 2021 року він збільшився на 9,8 відсотки (див. табл. Г.2 дод. Г).

Дослідивши основні показники діяльності страхових компаній на ринку страхування України в період 2018-2022 років можна зробити висновки про те, що відбулося:

- скорочення на 54 відсотки кількості страховиків при цьому на 60 відсотків компаній зі страхування життя і на 54 відсотки компанії з ризикового страхування, що свідчить про вихід неконкурентоспроможних страховиків з вітчизняного ринку страхування;

- збільшення розмірів активів по балансу на 11 відсотків, а відповідно статті 30 Закону України «Про страхування» на 33 відсотки, що свідчить про капіталізацію страховиків;

- частка перестрахових премій і перестрахових виплат суттєво зменшилися, що свідчить про неефективність перестрахування;

- зменшення на 20 відсотків валових страхових премій проте збільшення на 12 відсотків чистих страхових премій, що свідчить про негативний вплив пандемії COVID-19 і повномасштабного вторгнення російських військ на розвиток ринку страхування в Україні;

- збільшення на 1 відсоток валових виплат і на 3 відсотка чистих страхових виплат свідчить про виконання страховиками своїх зобов'язань перед страхувальниками і покращення платоспроможності страховиків які залишилися на ринку страхування;

- збільшення на 26 відсоток рівня валових страхових виплат і зменшення на 3 відсотки рівня чистих страхових виплат, хоча їх розмір в 2022 році був в межах 33 відсотків.

Таким чином, страховий ринок України розвивається всупереч викликам які постали перед ним і нарощує капітал для підвищення своєї конкуренції.

2.3. Аналіз структури страхового ринку України

Для детальнішого вивчення ринку страхування України, на нашу думку, доцільно детальніше дослідити галузеву структуру страхового ринку України, яка представлена у вигляді схеми на рис. 1.6 першого розділу кваліфікаційної роботи.

Структура страхових премій і страхових виплат за видами діяльності страховиків свідчить про те, що найбільшу частку займає страхування життя (рис. 2.15). При цьому частка страхування життя в структурі страхових премій менша в 8-9 разів, хоча і поступово збільшувалася на 4 відсотки з 8 відсотків у 2018 році до 12 відсотків у 2022 році. Частка страхування життя в структурі страхових виплат ще менша і становить в середньому 4 відсотка, хоча в 2022 році збільшилася на 1 відсоток до 5 відсотків.

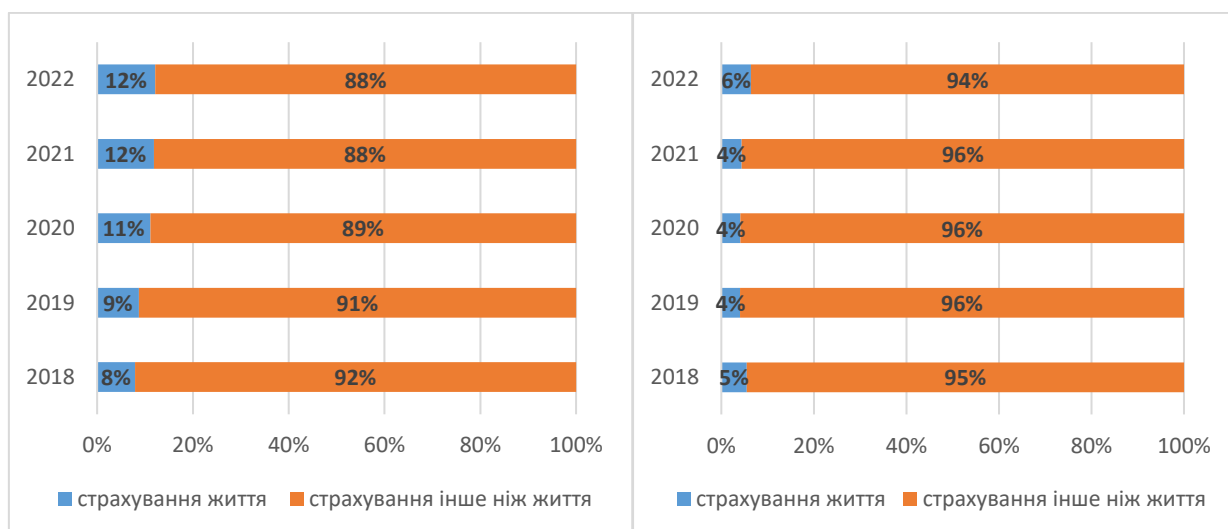

Рис. 2.15. Структура страхових премій і виплат на ринку України

Джерело: складено автором з використанням [20; 46].

Така ситуація свідчить про перевагу страхових компаній, які здійснюють ризикове страхування на українському страховому ринку. А також про недовіру населення країни до довгострокового страхування життя.

В структурі страхових премій зі страхування життя найбільшу частку займають накопичувальне страхування, яка також поступово збільшувалася на

11 відсотків з 62 відсотки в 2020 році до 73 відсотка в 2022 році (рис. 2.16). Також частка накопичуваного страхування є найбільшою в структурі виплат, яка також поступово збільшувалася на 4 відсотки з 82 відсотки в 2020 році до 86 відсотка в 2022 році. Частка накопичувального страхування в обсязі страхових премій перевищує наступну частку в 2020-2021 роках в два рази, в 2022 році вже в три рази, а в обсязі страхових виплат перевищує в 4,8 рази в 2020-2021 роках, в 2022 році вже в 7 разів (див. табл. Д.2 дод. Д).

Найменшу частку в структурі премій у розмірі 1,5-1,8 відсотка займає пенсійне страхування на дожиття застрахованою особою до визначеного пенсійного віку. При цьому воно займає і найменшу частку у розмірі 0,1-0,3 відсотки в структурі страхових виплат (рис. 2.16).

Також малу частку у 2020-2021 роках займає страхування життя на випадок смерті в межах 5-2 відсотків в структурі премій і в межах 2 відсотків в структурі страхових виплат.

Вагому частку в структурі страхових премій займає інше страхування життя, яка поступово зменшується на 18 відсотків з 31 відсотка в 2020 році до 23 відсотка в 2022 році. Також вагому частку 17 відсотків в структурі страхових виплат займає інше страхування життя, яка в 2022 році зменшилася до 12 відсотків.

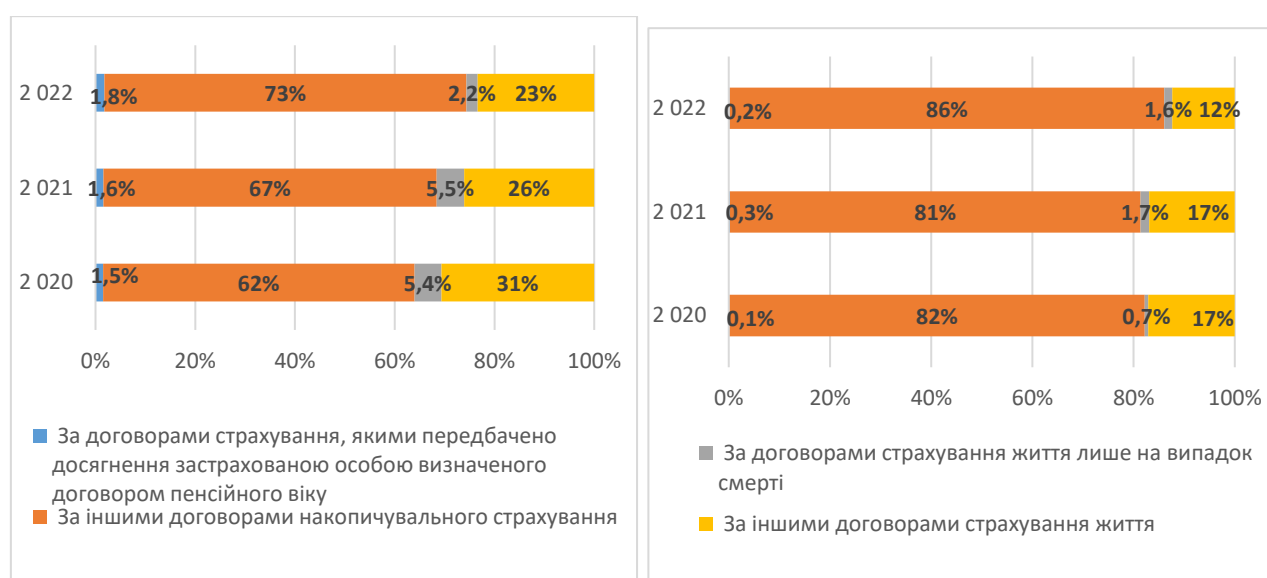

Рис. 2.16. Структура премій і виплат зі страхування життя в Україні

Джерело: складено автором з використанням [20].

В структурі страхових премій і страхових виплат з добровільного ризикового страхування найбільшу частку займає добровільне страхування майна. Його частка в страхових премій поступово зменшувалася на 14 відсотків з 73 відсотків у 2018 році до 59 відсотків у 2022 році, також його частка поступово зменшувалася в страхових виплатах на 10 відсотків з 71 відсотка в 2018 році до 61 відсотка в 2022 році (рис. 2.17 і табл. Д.3 дод. Д).

В структурі страхових премій і страхових виплат з добровільного ризикового страхування найменшу частку займає добровільне страхування відповідальності. Його частка в страхових преміях зменшилася на 2 відсотки з 8 відсотків у 2021 і 2022 роках до 6 відсотків у 2022 році, при цьому впродовж 2019 і 2020 років його частка трималася на рівні 7 відсотків.

Значну частку в структурі страхових премій і страхових виплат з добровільного ризикового страхування займає добровільне особисте страхування. При цьому впродовж всього аналізованого періоду його частка поступово збільшується на відміну від інших галузей страхування, як в структурі страхових премій на 17 відсотків так і в структурі виплат на 9 відсотків.

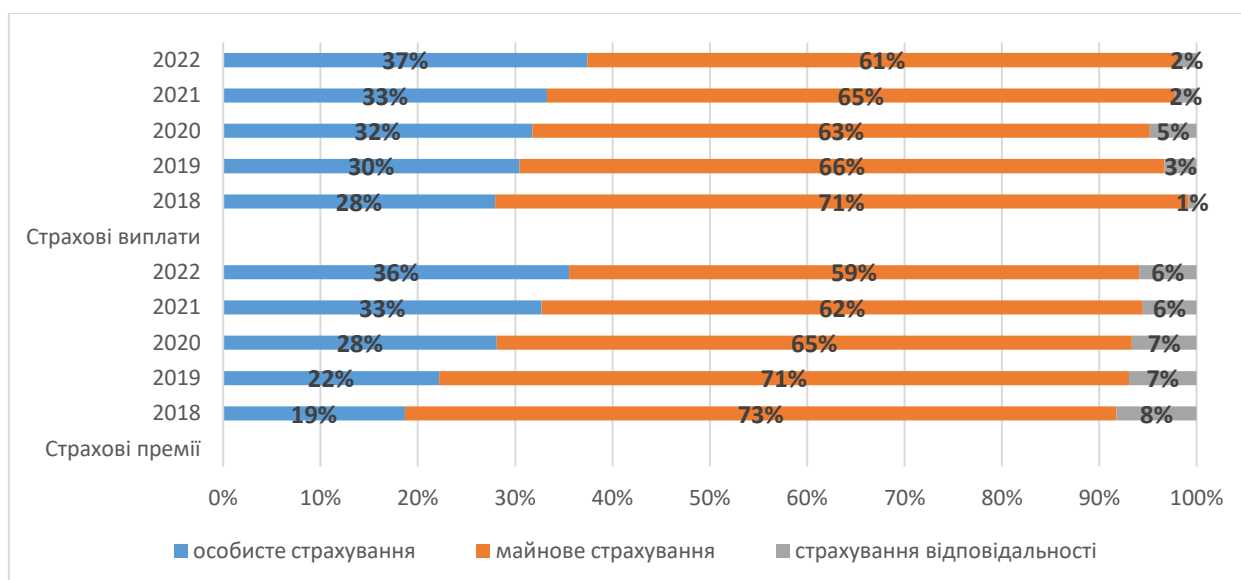

Рис. 2.17. Структура страхових премій і виплат з добровільного ризикового страхування в Україні

Джерело: складено автором з використанням [20; 46].

Збільшення часток добровільного особистого страхування відбулося за рахунок збільшення видів добровільного медичного страхування (див. табл. Д.3 дод. Д).

Структура страхових премій і страхових виплат з обов'язкового страхування (рис. 2.18) дуже відрізняється від структури страхових премій і страхових виплат з добровільного страхування (рис. 2.17), адже її основна переважаюча частка в розмірі 98-99 відсотків складає обов'язкове страхування відповідальності.

Обов'язкове майнове страхування займає незначну частку в розмірі 1-2 відсотки. Найменшу частку займає обов'язкове особисте страхування в розмірі біля 1 відсотка.

Частка обов'язкового авіаційного страхування перевищувала частки страхування майнового і відповідальності по страховим премія і в 2020 році по страховим виплатам, проте в 2021 і 2022 році частка зменшилися по виплатам у зв'язку з зменшенням авіаційних послуг внаслідок карантину і війни.

Рис. 2.18. Структура страхових премій і виплат з обов'язкового ризикового страхування в Україні

Джерело: складено автором з використанням [20].

Структура страхових премій і страхових виплат за галузями ризикового страхування в Україні має зовсім інший склад ніж за добровільними і обов'язковими видами страхування.

Найбільшу частку в структурі має галузь страхування відповідальності, при цьому її частка в страхових преміях зменшується на 12 відсотків з 52 відсотків у 2020 році до 40 відсотків у 2022 році, в страхових виплатах її частка зменшується на 4 відсотки з 47 відсотків у 2020 році до 43 відсотків у 2022 році (рис. 2.19). Хоча в добровільному ризиковому страхуванні її частка була найменша від 2 до 8 відсотків (рис. 2.17).

Майже однакові частки мають галузі майнового і особистого страхування. Особисте страхування займає найменшу частку, хоча поступово і збільшує свою частку на 2 відсотки в структурі страхових премій з 22 відсотків у 2020 році до 24 відсотків у 2022 році, та на 3 відсотки в структурі страхових виплат з 23 відсотків до 26 відсотків (рис. 2.19). В 2021 році її розмір був другим і перевищував майнове страхування. Хоча в обов'язковому ризиковому страхуванні її частка була найменша в межах лише 1 відсотка (рис. 2.18).

Майнове страхування тримається в межах 24-34 відсотків у преміях і 29-31 відсоток у виплатах. Хоча в добровільному страхуванні має перевагу (рис. 2.18).

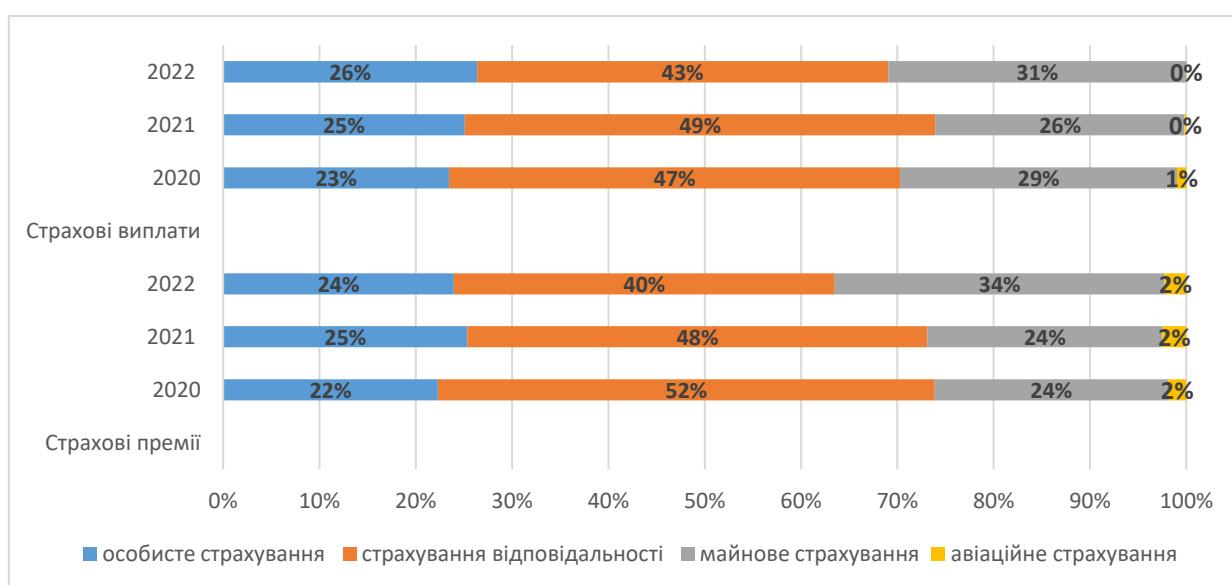

Рис. 2.19. Галузева структура страхових премій і виплат в Україні

Джерело: складено автором з використанням [20].

Таким чином, аналіз структури страхового ринку України довів, що

- страхування життя займає невелику частку до 10 відсотків страхового ринку України і розвивається за рахунок накопичувального страхування;
- добровільне ризикове страхування розвивається переважно за рахунок майнового страхування 60-70 відсотків і особистого страхування 20-30 відсотків;
- обов'язкове ризикове страхування розвивається за рахунок обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів 98-99 відсотків;
- відповідно галузевій структурі страхового ринку найбільш розвинутою є галузь страхування відповідальності 40-50 відсотків.

Така тенденція розвитку структури страхового ринку України виявляє низку проблем щодо кількості видів обов'язкових і добровільних видів страхування зазначених в статтях 6 і 7 Закону України «Про страхування» [30].

Проведений аналіз капіталу страховиків на вітчизняному страховому ринку свідчить про збільшення капіталізації з одночасним зменшенням кількості страхових компаній, що є позитивним наслідком поступового запровадження регулятором нових норм до платоспроможності страховиків (базові solvency I, стандартні solvency II), які відповідають європейським вимогам.

Таким чином, проведений аналіз ринку страхування в Україні свідчить про існування проблем і потреби їх вирішення на шляху інтеграції на ринки страхування європейських країн.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

3.1. Рекомендації щодо оцінки потенціалу європейської інтеграції страхового ринку України

Для розвитку страхового ринку України доцільно інтегруватися у європейський ринок страхових послуг. Посилення європейських інтеграційних процесів в економіці України потребує детального вивчення потенціалу євроінтеграції страхового ринку України. Для визначення євроінтеграційного потенціалу страхового ринку України необхідно провести порівняння основних показників його розвитку з тенденціями на європейських страхових ринках.

Оцінку сучасного стану й розвитку страхового ринку України регулятором проводять за такими основними показниками:

- кількість страхових компаній на ринку страхування;
- кількість видів страхування на ринку страхування;
- кількість підписаних договорів страхування на ринку страхування;
- обсяг підписаних страхових премій на ринку страхування;
- обсяг страхових виплат на ринку страхування;
- розмір активів страхових компаній;
- розмір математичних і технічних страхових резервів;
- розмір власного капіталу страхових компаній;
- розмір сплаченого статутного капіталу страховими компаніями;
- структура страхових премій і страхових виплат;
- рівень перестрахування на ринку страхування;
- інші показники.

Відповідно до методики розрахунку рівня економічної безпеки [21] до показників-індикаторів розвитку страхового ринку України відносили (див. табл. Е.1 дод. Е):

- показник проникнення страхування (співвідношення обсягу страхової премії до ВВП);
- показник щільності страхування (страхові премії на одну особу в доларах США);
- показник частки довгострокового страхування;
- показник рівня страхових виплат;
- показник частки страхових премій перестраховиків-нерезидентів;
- показник частки статутних капіталів страхових компаній, що належать нерезидентам [7, с. 75; 21].

Відповідно до методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки [22] до показників-індикаторів розвитку страхового ринку України відносять (див. табл. Е.1 дод. Е):

- показник проникнення страхування (співвідношення обсягу страхової премії до ВВП);
- показник частки надходжень страхових премій трьох найбільших страхових компаній у загальному обсязі надходжень страхових премій крім страхування життя [7, с. 75; 22].

Відповідно до методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки [22] до показників-індикаторів розвитку страхового ринку України відносять (див. табл. Е.1 дод. Е):

- показник проникнення страхування (співвідношення обсягу страхової премії до ВВП);
- показник частки надходжень страхових премій трьох найбільших страхових компаній у загальному обсязі надходжень страхових премій крім страхування життя [7, с. 75; 22].

Показники, «які характеризують розвиток страхового ринку країни:

- 1) показник ринкової концентрації;
- 2) показник рівня проникнення страхування;
- 3) показник щільності страхування;
- 4) показник рівня виплат (показник збитковості);

5) показник зайнятості населення в страховому бізнесі» [14, с. 189].

На нашу думку, доцільно для визначення потенціалу страхового ринку України і порівняні з страховими ринками країн Європи використовувати наступні п'ять показників, а саме:

- показник концентрації страховиків (кількість страховиків на ринку);
- показник проникнення страхування (частка страхових премій в ВВП у відсотках);
- показник щільності страхування (розмір страхових премій на одну особу в євро);
- показник збитковості страхових премій (відношення страхових виплат до страхових премій у відсотках);
- показник щільності страхових виплат (розмір страхових виплат на одну особу в євро).

Проведення оцінки потенціалу страхового ринку України, на нашу думку, доцільно здійснювати у чотири етапи (рис. 3.1).

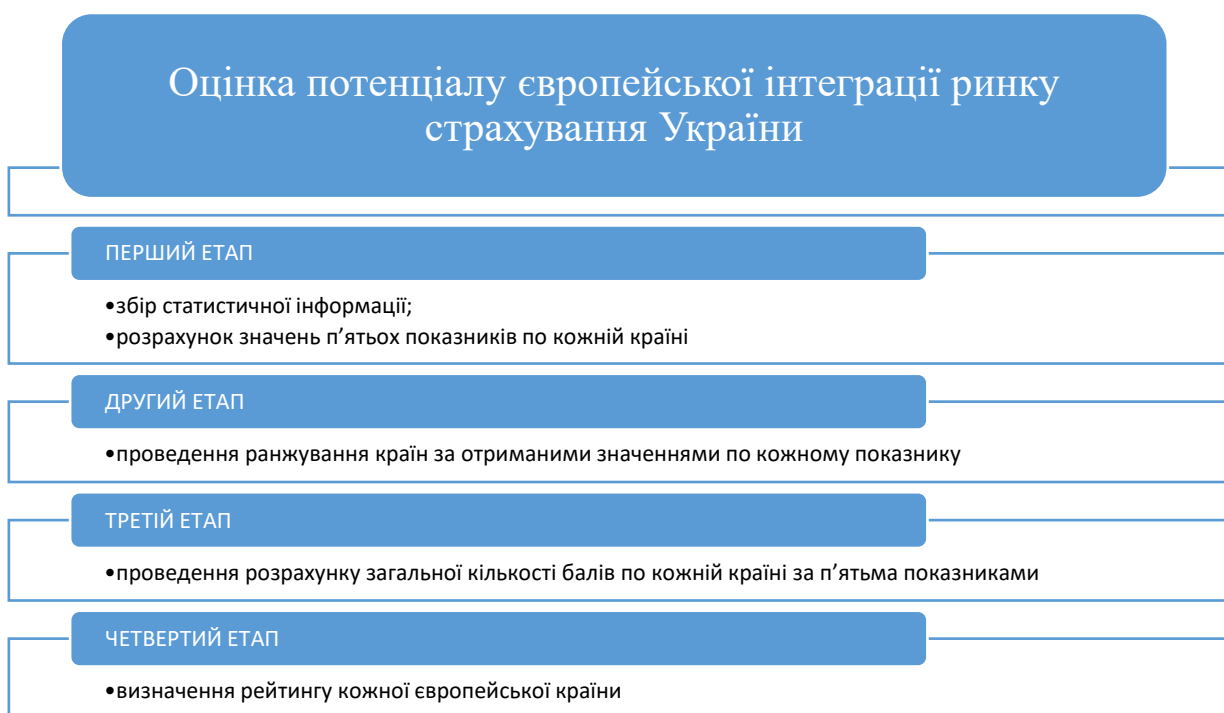

Рис. 3.1. Схема оцінки потенціалу європейської інтеграції ринку страхування України

Джерело: розроблено автором

Перший етап передбачає розрахунок запропонованих показників. Використовуючи відкриті статистичні данні діяльності страхових ринків країн Європи [54; 56] і відкриті статистичні данні діяльності страхового ринку Україні [46] розрахуємо значення показників і систематизуємо їх у вигляді таблиці (див. табл. Ж.1 дод. Ж).

Другий етап передбачає проведення ранжування отриманих значень п'яти показників по кожній країні Європи, шляхом присвоєння рейтингу від одиниці до кількості місць в рейтингу за певним показником за рік серед країн Європи.

Результати проведеного ранжування за кожним показником за три роки по кожній країні систематизуємо у вигляді таблиці (див. табл. Ж.2 дод. Ж).

Так наприклад, при проведенні ранжування країн за показником кількості страхових компаній у 2018 році присвоювався рейтинг від 1 до 32, тому що дві країни (Словацька Республіка і Республіка Туреччина) мають однакову кількість 22 страхових компаній (див. табл. Ж.2 дод. Ж). У 2019 році присвоювався рейтинг від 1 до 32, тому що по двом країнам (Республіка Естонія і Республіка Мальта) не має даних. У випадку коли відсутні данні пропонуємо при ранжування присвоювати попереднє значення рейтингу, тобто Мальта у 2018 і 2019 році має однаковий рейтинг 21, який отримала в 2018 році. У 2020 році присвоювався рейтинг від 1 до 27, тому що 7 країн не маємо данні, тоді до них застосуємо правило присвоєння попереднього рейтингу, але не більше 27. Так наприклад, Словенія у 2018-2019 роки має рейтинг 30, проте у 2020 році ставимо 27, адже немає даних за 2020 рік, країні Королівство Нідерландів також не має даних за 2020 рік тому ми ставимо рейтинг за 2019 рік 16 тому що він менше 27 і так корегуємо всі сім країн за якими не було інформації (див. табл. Ж.2 дод. Ж).

При проведенні ранжування країн за показником проникнення страхування у 2018 році присвоювався рейтинг від 1 до 28, у 2019 році присвоювався рейтинг від 1 до 26, тому що декілька країн мають однакові значення. У 2020 році про Князівство Ліхтенштейн і Ірландію не має даних, проте ми присвоюємо рейтинг 1 Князівству Ліхтенштейн і 6 Ірландії за 2019 рік.

При проведенні ранжування країн за показником щільності страхування у

2018 і 2019 роках присвоювався рейтинг від 1 до 33, а у 2020 році – від 1 до 32, тому що по двом країнам не має даних. Ірландії при коригуванні ставимо рейтинг попереднього року в розмірі 3 і Князівству Ліхтенштейн також корегуємо рейтинг на попередній 1.

При проведенні ранжування країн за показником збитковості страхових премій присвоювався у 2018 році рейтинг від 1 до 31, тому що по трьом країнам не має даних; у 2019 і 2020 роках рейтинг від 1 до 32, тому що по двом країнам не має даних.

При проведенні ранжування країн за показником щільності страхових виплат присвоювався у 2018 році рейтинг від 1 до 31, тому що по трьом країнам не має даних; у 2019 і 2020 роках рейтинг від 1 до 32, тому що по двом країнам не має даних (див. табл. Ж.2 дод. Ж).

Третій етап передбачає розрахунок загальної кількості отриманих балів по кожній країні за п'ятьма показниками за кожен рік (див. формулу 3.1).

$$B_{кр} = \sum_{n=1}^5 Pб_n \quad (3.1)$$

де $B_{кр}$ - рейтинговий бал країни;

n – кількість показників;

$Pб_n$ – рейтинг в балах за кожен n показник.

Таким чином, розраховуємо загальну кількість балів по кожній країні як добуток всіх рейтингів за п'ятьма показниками за рік окремої країни. Отримані результати систематизуємо для зручності у таблицю 3.1.

Четвертий етап передбачає визначення рейтингу кожної країни за рік шляхом їх ранжування за загальної кількістю балів, при цьому перевага надається найменшій кількості балів, тобто рейтинг 1 присвоюється за найменшу кількість балів. Отримані результати за 2018 рік систематизуємо для зручності у вигляді таблиці 3.2.

Таблиця 3.1

Рейтинговий бал європейських країн

Країна	Роки			Країна	Роки		
	2018	2019	2020		2018	2019	2020
Республіка Австрія	69	66	63	Республіка Ісландія	154	94	88
Королівство Бельгія	62	63	55	Італійська Республіка	54	56	50
Республіка Болгарія	136	135	128	Князівство Ліхтенштейн	91	92	93
Швейцарська Конфедерація	35	31	33	Велике Герцогство Люксембург	45	44	30
Республіка Кіпр	84	89	86	Республіка Латвія	108	101	101
Чеська республіка	103	103	105	Республіка Мальта	94	88	81
Федеративна Республіка Німеччина	52	52	51	Королівство Нідерландів	36	38	30
Королівство Данія	47	46	40	Королівство Норвегія	72	75	69
Республіка Естонія	120	129	120	Республіка Польща	101	106	100
Королівство Іспанія	56	58	53	Португальська Республіка	60	62	52
Республіка Фінляндія	22	18	20	Румунія	133	132	129
Французька Республіка	31	29	28	Королівство Швеція	49	51	45
Грецька Республіка	120	118	118	Республіка Словенія	93	97	88
Республіка Хорватія	124	124	110	Словацька Республіка	87	90	96
Республіка Угорщина	129	128	125	Республіка Туреччина	135	135	131
Ірландія	85	87	87	Великобританія	25	35	36
Україна	131	133	122				

Джерело: розраховане і складено автором.

Наведений в табл. 3.2. рейтинг ринків страхування країн Європи показали, що ринок страхування України посідає 28 місце із 32 можливих.

Таблиця 3.2

Рейтинг страхових ринків європейських країн за 2018 рік

Країна	Рейтинг	Країна	Рейтинг
Республіка Фінляндія	1	Князівство Ліхтенштейн	19
Великобританія	2	Республіка Словенія	20
Французька Республіка	3	Республіка Мальта	21
Швейцарська Конфедерація	4	Республіка Польща	22
Королівство Нідерландів	5	Чеська республіка	23
Велике Герцогство Люксембург	6	Республіка Латвія	24
Королівство Данія	7	Республіка Естонія	25
Королівство Швеція	8	Грецька Республіка	25
Федеративна Республіка Німеччина	9	Республіка Хорватія	26
Італійська Республіка	10	Республіка Угорщина	27
Королівство Іспанія	11	Україна	28
Португальська Республіка	12	Румунія	29
Королівство Бельгія	13	Республіка Туреччина	30
Республіка Австрія	14	Республіка Болгарія	31
Королівство Норвегія	15	Республіка Ісландія	32
Республіка Кіпр	16		
Ірландія	17		
Словацька Республіка	18		

Джерело: розраховане і складено автором.

Якщо дотримуватися логіки визначення характеристичних значень показників безпеки страхового ринку України запропоновані в пункті 15 методичних рекомендаціях [22] необхідно діапазон значень рейтингу поділити на п'ять інтервалів. Таким чином, отримуємо наступний результат:

$$[P_1; P_{\text{опт}}), [P_{\text{опт}}; P_{\text{норм}}), [P_{\text{норм}}; P_{\text{здв}}), [P_{\text{здв}}; P_{\text{нездв}}), [P_{\text{нездв}}; P_{\text{max}}], \quad (3.2)$$

де P_1 - значення рейтингу дорівнює 1, яке характеризує найвищий потенціал до євроінтеграції страхового ринку країни;

$P_{\text{опт}}$ - значення рейтингу дорівнює оптимальному значенню, яке визначається за формулою 3.3 і яке характеризує оптимальний потенціал до євроінтеграції страхового ринку країни;

$$P_{\text{опт}} = \frac{P_{\text{max}}}{5} \quad (3.3)$$

$P_{\text{норм}}$ - значення рейтингу дорівнює нормальному значенню, яке визначається за формулою 3.4 і яке характеризує нормальний потенціал до євроінтеграції страхового ринку країни;

$$P_{\text{норм}} = 2 \times P_{\text{опт}} \quad (3.4)$$

$P_{\text{здв}}$ - значення рейтингу дорівнює задовільному значенню, яке визначається за формулою 3.5 і яке характеризує задовільний потенціал до євроінтеграції страхового ринку країни;

$$P_{\text{здв}} = 3 \times P_{\text{опт}} \quad (3.5)$$

$P_{\text{нездв}}$ - значення рейтингу дорівнює незадовільному значенню, яке визначається за формулою 3.6 і яке характеризує незадовільний потенціал до євроінтеграції страхового ринку країни;

$$P_{\text{нездв}} = 4 \times P_{\text{опт}} \quad (3.6)$$

P_{max} - значення рейтингу дорівнює максимальному, яке характеризує негативний потенціал до євроінтеграції страхового ринку країни.

Провівши розрахунки за формулами 3.2-3.6 отримуємо наступний результат інтервалів лінгвістичних значень для рейтингу 2018 року:

$$[1; 6,4), [6,4; 12,8), [12,8; 19,2), [19,2; 25,6), [25,6; 32], \quad (3.7)$$

Таким чином, отримуємо лінгвістичні характеристики потенціалу країни до європейської інтеграції. Український страховий ринок у 2018 році мав незадовільний потенціал до інтеграції, що свідчить про необхідність швидко вирішувати проблеми.

Наведений в табл. 3.3. рейтинг ринків страхування країн Європи за 2019 рік показав, що рейтинг ринку страхування України понизився на 3 пункти з 28 у 2018 році до 31 у 2019 році із 32 можливих. При цьому його лінгвістичне значення не змінилося і становить незадовільний потенціал європейської інтеграції.

Таблиця 3.3

Рейтинг страхових ринків європейських країн за 2019 рік

Країна	Рейтинг		Країна	Рейтинг	
Республіка Фінляндія	1	високий	Князівство Ліхтенштейн	20	задовільний
Французька Республіка	2		Республіка Ісландія	21	
Швейцарська Конфедерація	3		Республіка Словенія	22	
Великобританія	4		Республіка Латвія	23	
Королівство Нідерландів	5		Чеська республіка	24	
Велике Герцогство Люксембург	6		Республіка Польща	25	
Королівство Данія	7	оптимальний	Грецька Республіка	26	незадовільний
Королівство Швеція	8		Республіка Хорватія	27	
Федеративна Республіка Німеччина	9		Республіка Угорщина	28	
Італійська Республіка	10		Республіка Естонія	29	
Королівство Іспанія	11		Румунія	30	
Португальська Республіка	12		Україна	31	
Королівство Бельгія	13	нормальний	Республіка Болгарія	32	
Республіка Австрія	14		Республіка Туреччина	32	
Королівство Норвегія	15				
Ірландія	16				
Республіка Мальта	17				
Республіка Кіпр	18				
Словацька Республіка	19				

Джерело: розраховане і складено автором.

Наведений в табл. 3.4. рейтинг ринків страхування країн Європи за 2020 рік показав, що рейтинг ринку страхування України покращився на 5 пунктів з 31 у 2019 році до 27 у 2020 році із 31 можливих. Також від покращився на 1 пункт

у порівнянні з 2018 роком з 28 до 27 місця.

Для визначення лінгвістичної характеристики потенціалу ринку страхування використовуючи формули 3.2-3.6 отримуємо наступний результат інтервалів лінгвістичних значень для рейтингу 2020 року:

$$[1; 6,2), [6,2; 12,4), [12,4; 18,6), [18,6; 24,8), [24,8; 31], \quad (3.7)$$

Таким чином, отримуємо лінгвістичні характеристики потенціалу країни до європейської інтеграції. Український страховий ринок у 2020 році мав також незадовільний потенціал до інтеграції, що свідчить про необхідність його розвитку.

Таблиця 3.4

Рейтинг страхових ринків європейських країн за 2020 рік

Країна	Рейтинг	Країна	Рейтинг
Республіка Фінляндія	1	Князівство Ліхтенштейн	19
Французька Республіка	2	Словацька Республіка	20
Велике Герцогство Люксембург	3	Республіка Польща	21
Королівство Нідерландів	3	Республіка Латвія	22
Швейцарська Конфедерація	4	Чеська республіка	23
Великобританія	5	Республіка Хорватія	24
Королівство Данія	6	Грецька Республіка	25
Королівство Швеція	7	Республіка Естонія	26
Італійська Республіка	8	Україна	27
Федеративна Республіка Німеччина	9	Республіка Угорщина	28
Португальська Республіка	10	Республіка Болгарія	29
Королівство Іспанія	11	Румунія	30
Королівство Бельгія	12	Республіка Туреччина	31
Республіка Австрія	13		
Королівство Норвегія	14		
Республіка Мальта	15		
Республіка Кіпр	16		
Ірландія	17		
Республіка Ісландія	18		
Республіка Словенія	18		

Джерело: розраховане і складено автором.

Таким чином, запропоновані рекомендації щодо визначення потенціалу євроінтеграції ринку страхування України передбачає використання відкритих даних для аналізу, також є універсальними і простими у застосуванні, складові

рейтингу є гнучкими до змін що дозволяє враховувати різні актуальні фактори впливу на ринки страхування європейських країн, надає зрозумілий лінгвістичний результат.

3.2. Пропозиції щодо покращення рівня євроінтеграційного потенціалу страхового ринку України

Проведений аналіз сучасного стану ринку страхування України в другому розділі кваліфікаційної роботи підтверджує той факт, що вітчизняний ринок страхування переживає важкі часи і потребує негайної складної перебудови своєї галузевої структури, запровадження нових методів фінансового менеджменту стосовно платоспроможності страховиків відповідно до прийнятого нового Закону «Про страхування» [29].

Більшість вітчизняних страхових компаній продовжують використовувати методи консервативного корпоративного страхового менеджменту. Продовжують надавати перевагу консервативним видам страхування (див. табл.Д.1-Д.4 дод. Д), це підтверджує частка страхування відповідальності власників транспортних засобів в структурі ризикового страхування (рис. 2.17 і рис. 2.19) і частка накопичувального страхування в структурі страхування життя (рис. 2.16).

Також продовжують надавати перевагу консервативним каналам просування страхового продукту, це підтверджує структура страхових премій на ринку страхування в Україні (рис. 2.12 і рис. 2.15).

Саме використання консервативних видів страхування і методів страхового менеджменту, на думку І. Д. Самошкіної, призводять до гальмування активного запровадження інноваційних інформаційних технологій українськими страховиками [41, с. 2].

Проведена нами оцінка євроінтеграційного потенціалу ринку страхування України в попередньому підрозділі кваліфікаційної роботи показала, що

український ринок страхування є набагато меншим за обсягом в порівнянні з європейськими країнами. «Це пояснюється слабкою позицією економіки країни, недостатнім попитом на надання страхових послуг, недовірою населення до страхових компаній та інші чинники. В той же час світові розвинені страхові компанії є найбільш активними гравцями на страховому ринку, так як набагато раніше впровадили цифрові технології у своїй діяльності та пропонують клієнтам он-лайн страхування» [41, с. 2].

Сьогодні на ринку фінансових послуг відбувається суттєве зменшення конкурентоспроможності українських страховиків на відміну від українських банків, які швидко адаптуються до сучасних викликів економіки шляхом активного застосування сучасних інноваційні технології.

Для успішного розвитку українських страхових компаній на ринку фінансових послуг в сучасних складних умовах необхідно швидко реагувати на зміни і для цього активно запроваджувати цифрові технології у сферу страхового бізнесу, для адаптування до структурних змін на ринку страхування України пов'язаних з його євроінтеграцією і повномасштабною війною.

Для ефективного застосування цифрових технологій в діяльності страхових компаній необхідно розглянути їх еволюцію, яку для зручності систематизуємо і пропонуємо розділити на шість основних етапів (рис. 3.2).

Перший етап «паперовий» передбачає використання паперового документообігу в українських страхових компаніях, на страховому ринку в цілому, у відносинах між страховиком і регулятором, у відносинах між страховиком і страхувальником, формуванні і поданні звітності, тобто серед носіїв інформації переважали паперові, всі документи обов'язково мають паперову копію і як правило не одну.

Другий етап «автоматизація процесів» передбачає поступову автоматизацією процедур документообігу в українських страхових компаніях, на страховому ринку в цілому, у відносинах між страховиком і регулятором, у відносинах між страховиком і страхувальником, формуванні і поданні звітності, тобто серед носіїв інформації стали поступово використовувати інформаційні

технології для введення бухгалтерії, для складання і подання звітності, для опрацювання і зберігання масиву інформації. Проте відбувається одночасне дублювання електронних документів паперовими.

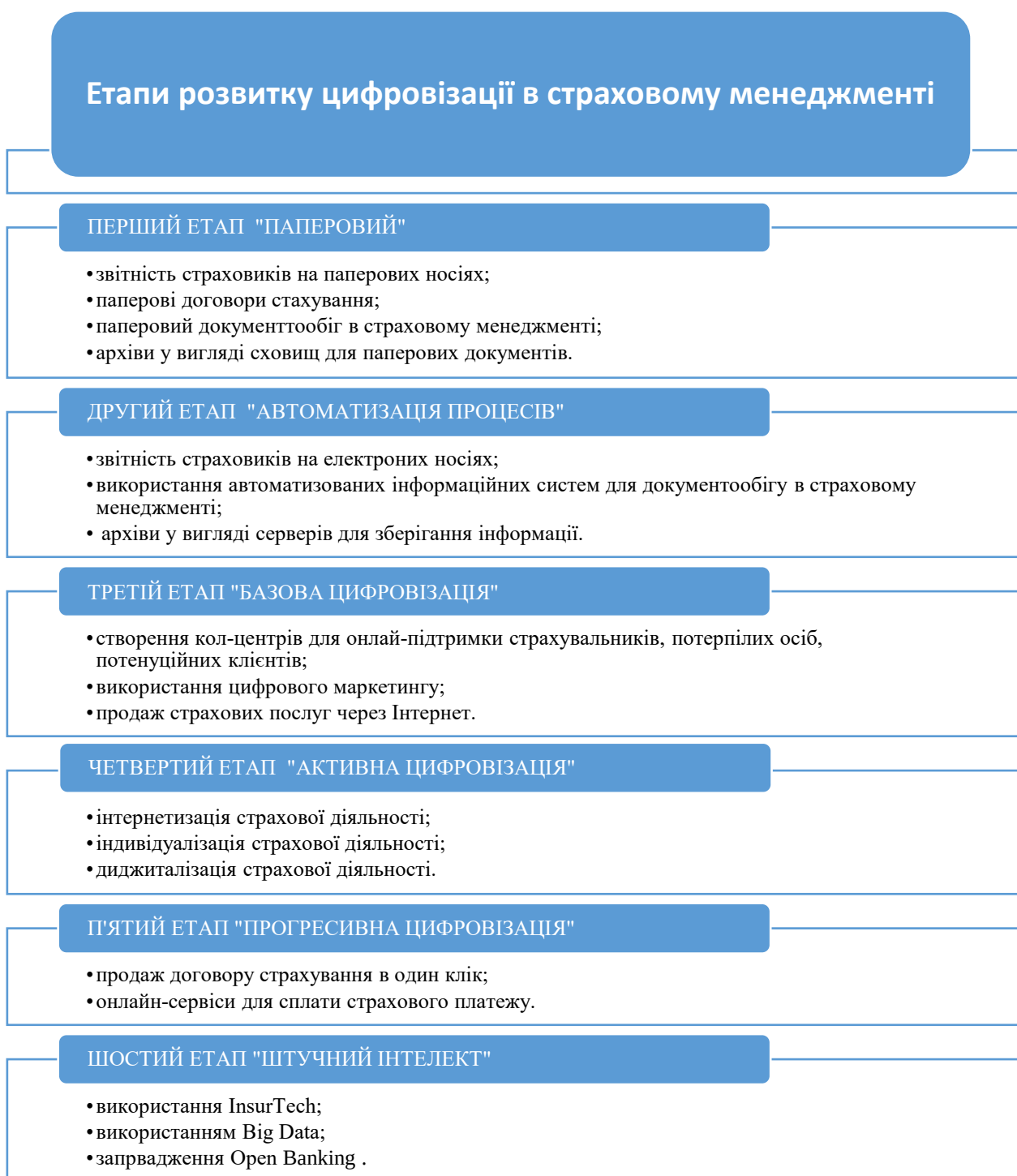

Рис. 3.2. Схема розвитку цифровізації в страховому менеджменті

Джерело: розроблено автором

Третій етап «базова цифровізація» передбачає запровадження продаж договорів страхування за допомогою мережі Інтернет на веб-сайтах українських страхових компаній, створення українськими страховиками кол-центрів або служб онлайн-підтримки страхувальника чи потерпілої особи, надання переваги у застосуванні цифрового маркетингу в страхуванні, запровадження електронного листування між страховою компанією і страхувальником, потенційним клієнтом, регулятором, асистанс-компанією, іншими своїми бізнес-партнерами.

Четвертий етап «активна цифровізація» передбачає запровадження активно інструментів телеметрії для вдосконалення процедури надання страхових послуг шляхом їх індивідуалізації під особливості кожного страхувальника, використання віртуального страхового агента, побудови інтегрованої партнерської мережі. Таким чином, на цьому етапі відбувається одночасно інтернетизація, індивідуалізація і диджиталізація діяльності страхових компаній на ринку страхування України.

П'ятий етап «прогресивна цифровізація» передбачає зменшення паперових носіїв інформації, з подальшою поступовою відмовою від них, створення нових онлайн-відносин в страхуванні, створення «продажу договорів страхування в один клік», розширення застосування можливостей онлайн-сервісів для сплати страхового платежу страхувальником [43, с. 64].

Шостий етап «штучний інтелект» передбачає суттєві за допомогою алгоритмів штучного інтелекту перетворення традиційних бізнес-процесів в страховому менеджменті, використання Big Data і InsurTech для проведення актуарних розрахунків, для ефективності андеррайтингу, детальнішої обробки укладених всіх договорів страхування. Також на цьому етапі відбувається впровадження екосистеми Open Banking, яка передбачає «обмін даними про клієнта шляхом надання доступу до інформації про нього через відкриті Application Programming Interface» [19, с. 198].

Саме застосування алгоритмів штучного інтелекту в українському страховому менеджменті призведе до суттєвого зниження операційних витрат

страхових компаній на ринку страхування, до одночасної індивідуальності і гнучкості страхових послуг, до значного зменшення імовірності шахрайства.

Таким чином, особливістю є те, що кожен етап становлення цифровізації ще повністю не відійшов, адже українські страховики продовжують використовувати всі інформаційні технології кожного етапу. Так, застосовуючи електронні договори страхування, їх необхідно самостійно переносити на паперові носії (роздруковувати) страхувальникам. Таким чином, змінюється не інформаційний носій а місце де друкується договір страхування. Це необхідно корегувати змінами у вітчизняному законодавстві.

Використання цифрової трансформації як домінантну тенденцію економічного розвитку європейських ринків страхування призводить до зміни поведінки страхувальників та посилення їх глобальної конкуренції. Головними складовими цифрової трансформації в страховій діяльності є: «безперервність, інноваційність, збільшення продуктивності праці та конкурентоспроможності, що сприяє впровадженню цифрових технологій, нових бізнес-моделей ведення бізнесу та корпоративних стратегій» [43; с. 65].

Таким чином, активне впровадження цифрових технологій у страховий менеджмент сприятиме клієнтоорієнтованості страхових послуг, збільшить економічну ефективність бізнес-процесів українських страховиків, що безпосередньо забезпечить підвищення потенціалу європейської інтеграції страхового ринку України в цілому.

ВИСНОВКИ

Актуальність дослідження полягає у тому, що розвиток українського ринку страхування в напрямку європейської інтеграції є критично важливим в кризовій ситуації, як з точки зору стійкості економіки, так і з точки зору її відновлення. Очевидно, що страховий ринок має бути частиною ефективної реакції на нестабільне середовище в Україні і в світі в цілому, вимагає глобальної співпраці та колективних дій для вирішення дедалі глобальніших проблем.

Проведені в роботі дослідження різних визначень економічної категорії страхового ринку спонукали виділити тільки чотири основні підходи, а саме:

- перший підхід характеризує страховий ринок як економічні відносини між суб'єктами страхового ринку щодо розподілу і перерозподілу грошових коштів;
- другий підхід характеризує страховий ринок як економічні відносини між суб'єктами страхового ринку щодо надання різних страхових послуг;
- третій підхід характеризує страховий ринок як сукупність вмотивованих суб'єктів страхового ринку;
- четвертий підхід характеризує страховий ринок як частину фінансової системи у вигляді механізму.

В роботі обґрунтовано і запропоновано визначення «страховий ринок - це сукупність учасників ринку страхових послуг і відносин між ними, пов'язаних з наданням та отриманням страхових і супровідних послуг», яке відповідає сучасному вітчизняному законодавству і розриває як юридичний аспект так і економічний аспект економічної категорії страхового ринку.

Проведене дослідження становлення ринку страхування в Україні в період 1991-2022 роки, результатом якого є поділ історичного періоду на шість етапів, які враховують особливості розвитку українського законодавства регулюючого страхову діяльність та поступове його приведення у відповідність до міжнародних і європейських стандартів.

Проведене дослідження різних структур страхового ринку України виявили низку особливостей:

- внутрішня, з одного боку, представлена суб'єктами ринку, з іншого страховою послугою, яка реалізуються;
- галузева є дуже розгалуженої, в якій кожен із сегментних ринків має свою мережу в залежності від форм і видів страхування;
- інституційна ґрунтується на трьох формах власності страховиків: приватне або публічне акціонерне товариство, товариство з додатковою відповідальністю;
- територіальна містить велику концентрацію страховиків в центральному регіоні а саме в Київській області 82 страховика із 128.

В другому розділі роботи проаналізована діяльність ПрАТ «Українська пожежна страхова компанія», яка заснована в червні 1993 року. Це страхова компанія, яка пропонує 60 види ризикового страхування, а саме маючи 21 ліцензію з добровільних видів страхування і 39 ліцензій з обов'язкових видів страхування. Вона входить до ТОП-20 страховиків на ринку страхування України за розміром активів, страхових премій і страхових виплат.

Проведений аналіз основних показників діяльності ПрАТ «УПСК» за 2018-2022 роки показав, що компанія платоспроможна, має високій потенціал для подальшого розвитку, має ефективне управління грошовими потоками, вміє адаптуватися до сучасних викликів і приймати правильні рішення щодо ведення своєї діяльності на українському страховому ринку.

Проведений аналіз сучасного стану ринку страхування України за 2018-2022 роки показав, що відбулося:

- скорочення на 54 відсотки кількості страховиків при цьому на 60 відсотків компаній зі страхування життя і на 54 відсотки компанії з ризикового страхування, що свідчить про вихід неконкурентоспроможних страховиків з вітчизняного ринку страхування;
- збільшення розмірів активів по балансу на 11 відсотків, і активів відповідно статті 30 Закону України «Про страхування» на 33 відсотки, що

свідчить про капіталізацію страховиків;

- частка перестрахових премій і перестрахових виплат суттєво зменшилися, що свідчить про неефективність перестраховування;

- зменшення на 20 відсотків валових страхових премій проте збільшення на 12 відсотків чистих страхових премій, що свідчить про негативний вплив пандемії COVID-19 і повномасштабного вторгнення російських військ на розвиток ринку страхування в Україні;

- збільшення на 1 відсоток валових виплат і на 3 відсотка чистих страхових виплат свідчить про виконання страховиками своїх зобов'язань перед страхувальниками і покращення платоспроможності страховиків які залишилися на ринку страхування.

Проведений аналіз структури страхового ринку України довів, що:

- страхування життя займає невелику частку до 10 відсотків страхового ринку України і розвивається за рахунок накопичувального страхування;

- добровільне ризикове страхування розвивається переважно за рахунок майнового страхування 60-70 відсотків;

- обов'язкове ризикове страхування розвивається за рахунок обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів 98-99 відсотків;

- найбільш розвинутою галуззю є страхування відповідальності 40-50 відсотків.

Така ситуація свідчить, що страховий ринок України розвивається всупереч викликам які постали перед ним і нарощує капітал для підвищення своєї конкуренції.

У роботі для визначення потенціалу європейської інтеграції страхового ринку України було запропоновано визначати лінгвістичну його характеристику шляхом ранжування рейтингів страхових ринків європейських країн за показниками:

- концентрації страховиків (кількість страховиків на ринку);

- проникнення страхування (частка страхових премій в ВВП у відсотках);

- щільності страхування (розмір страхових премій на одну особу в євро);
- збитковості страхових премій (відношення страхових виплат до страхових премій у відсотках);
- щільності страхових виплат (розмір страхових виплат на одну особу в євро).

Отримана внаслідок проведених розрахунків лінгвістична характеристика потенціалу страховий ринок України у 2018-2020 роки відповідає незадовільному, що свідчить про існування проблем і потреби їх вирішення на шляху євроінтеграції.

Ринок страхування України переживає важкі часи і потребує негайної складної перебудови своєї галузевої структури, запровадження нових методів фінансового менеджменту стосовно платоспроможності страховиків Solvesy I та Solvesy II відповідно до прийнятого нового Закону «Про страхування».

Застосування алгоритмів штучного інтелекту в українському страховому менеджменті призведе до суттєвого зниження операційних витрат страхових компаній на ринку страхування, до одночасної індивідуальності і гнучкості страхових послуг, до значного зменшення імовірності шахрайства.

Відбувається іноді імітація диджиталізації страхової послуги, так, укладаючи електронний договір страхування, його необхідно переносити на паперовий носій (роздруковувати) страхувальнику. Тобто змінюється не інформаційний носій а місце де друкується договір страхування. Це необхідно корегувати змінами у вітчизняному законодавстві.

Активне впровадження цифрових технологій Big Data, InsurTech, Open Banking у страховий менеджмент сприятиме клієнтоорієнтованості страхових послуг, збільшить економічну ефективність бізнес-процесів українських страховиків, що безпосередньо забезпечить підвищення потенціалу європейської інтеграції страхового ринку України в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бігдаш В. Д. Страхування : навч. посіб. Київ, 2006. 448с.
2. Біла книга «Майбутнє регулювання ринку страхування». Київ : Національний банк України. 2020. 28 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_2020.pdf?v=5 (дата звернення: 24.11.2023).
3. Буга Г. С. Страхувий ринок як сфера діяльності небанківських фінансових установ. Нове українське право, Вип. 6, 2021. С. 22-28. URL: <http://www.newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/152> (дата звернення: 20.11.2023).
4. Внукова Н. М., Успенко В. І., Временко Л. В. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посіб. Харків: Бурун Книга, 2004. С. 5-16. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/21129> (дата звернення: 25.11.2023).
5. Говорушко Т. А. Стецюк В. М., Страхування : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закладів напряму підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит". Львів : Магнолоія 2006, 2014. 328 с. URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/21130> (дата звернення: 25.11.2023).
6. Гринчишин Я.М., Прокопюк А.В. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України. *Молодий вчений*. 2017. №3 (43). С. 622-626. URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3/144.pdf> (дата звернення: 20.11.2023).
7. Журавка О. С., Бухтіарова А. Г., Пахненко О. М. Страхування : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с. URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/32321> (дата звернення: 22.11.2023).
8. Золотарьова О.В. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. №11. С. 413-420. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/11_ukr/66.pdf (дата звернення: 20.11.2023).

20.11.2023).

9. Карнаушенко А.С., Петренко В.С., Боровік Л.В. Сучасні тенденції та перспективи розвитку європейського ринку страхування. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. Вип. 14. 2022. С. 85-94. URL : <http://www.tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/312> (дата звернення: 20.11.2023).

10. Комплексна інформаційна система Національного банку України: веб-сайт. URL: <https://kis.bank.gov.ua/> (дата звернення: 24.11.2023).

11. Коцюрба О. Ю., Насипайко Д. С. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*, 2020, вип. 5(38). С. 284-290. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/47164bb8-d4bb-4b89-8028-e6db40f0fc5a/content> (дата звернення: 20.11.2023).

12. Криленко В. І., Рудь І. Ю. Страхування : навч. посіб. Миколаїв, 2019. 260с. URL: <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/12355> (дата звернення: 22.11.2023).

13. Ліга страхових організацій України : веб-сайт. URL : <http://uainsur.com/> (дата звернення: 25.11.2023).

14. Мельник Т. А. Перспективи євроінтеграції та розвитку страхування в Україні. *Концептуальні підходи та механізми стимулювання розвитку соціально-економічних систем та суб'єктів ринку*: монографія / за заг. ред. Н. В. Шандової. Херсон : Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В. С., 2023. 362с. С. 189-206. URL: <http://kntu.net.ua/ukr/Struktura/Kafedri-universitetu/Ekonomiki-pidpriemnictva-ta-ekonomichnoyi-bezpeki2/Naukovo-doslidna-robota/Monografiyi> (дата звернення: 20.11.2023).

15. Мельник Т. А. Сибірцев В. В. Страхування : навч. посіб. Кропивницький : Ексклюзив Систем, 2022. 307 с. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/items/0a704c67-59f7-40ec-8998-3d9929f618fc> (дата звернення: 20.11.2023).

16. Методичні рекомендації до виконання та захисту кваліфікаційних

робіт за другим (магістерським) рівнем вищої освіти : для здобув. ВО ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування» спец. 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» / [уклад.: В. В. Сибірцев, Т. А. Мельник, В. М. Попов, Л. М. Задорожня] ; Центральноукраїн. нац. техн. ун-т. Кропивницький : ЦНТУ, 2022. 44 с. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/12362> (дата звернення: 10.11.2023).

17. Національний банк оприлюднив бачення майбутнього регулювання страхового ринку України. *Національний банк України* : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-oprilyudniv-bachennya-maybutnogo-regulyuvannya-strahovogo-rinku-ukrayini> (дата звернення: 24.11.2023).

18. Осадець С.С. Страхування: Підручни. Київ : КНЕУ, 2002. 599 с.

19. Охрименко І. Б., Шуляк Д. А. Інновації Open-Banking у розвитку банкострахування. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 11(17). с. 193-208. <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/download/7305/7346> (дата звернення: 20.11.2023).

20. Показники діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг. *Національний банк України* : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6> (дата звернення: 10.12.2023).

21. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ міністерства економіки України від 02.03.2007 р. № 60. Втрата чинності від 29.10.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0060665-07#Text> (дата звернення: 20.11.2023).

22. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення: 20.11.2023).

23. Про затвердження Програми розвитку вітчизняного страхового ринку на 1998-2000 роки: Постанова КМУ від 14.09.1998 р. № 1428. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1428-98-%D0%BF#Text> (дата звернення:

24.11.2023).

24. Про затвердження Програми розвитку страхового ринку України на 2001-2004 роки Постанова КМУ від 02.02.2001 р. № 98. Втрата чинності від 17.08.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/98-2001-%D0%BF#top> (дата звернення: 24.11.2023).

25. Про зміни в структурі центральних органів виконавчої влади: Указом Президента України від 15.12.1999 р. № 1573. Втрата чинності від 09.12.2010 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1573/99#top> (дата звернення: 25.11.2023).

26. Про ліквідацію Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України: Указ Президента України від 23.11.2011 р. № 1069. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1069/2011?lang=en#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

27. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: Указ Президента України від 23.11.2011 р. № 1070/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1070/2011#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

28. Про припинення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: Указ Президента України від 30.06.2020 р. № № 259/2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/259/2020#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

29. Про страхування : Закон України від 18.11.2021р. № 1909-IX. Редакція від 06.05.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 20.11.2023).

30. Про страхування: Декрет Кабінету Міністрів України від 10.05.1993р. № 47-93. Втрата чинності від 11.04.1996 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47-93#Text> (дата звернення: 25.11.2023).

31. Про страхування: Закон України № 85/96-ВР від 7.03.1996 р. Редакція від 06.05.2023 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#top> (дата звернення: 25.11.2023).

32. Про схвалення Концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року : Розпорядження КМУ від 23.08.2005 р. № 369-р. Втрата чинності від 17.08.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/369-2005-%D1%80#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

33. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закону України від 12.07.2001 р. № 2664-III. Редакція від 07.01.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#top> (дата звернення: 24.11.2023).

34. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 р. № 1953-IX. Редакція від 02.10.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#top> (дата звернення: 20.11.2023).

35. Рахман М. С., Мангушев Д. В., Юхименко І. Р. Аналіз сучасного стану страхового ринку України. *Modern Economics*. 2020. № 19(2020). С. 162-165. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V19\(2020\)-26](https://doi.org/10.31521/modecon.V19(2020)-26). (дата звернення: 10.11.2023).

36. Регулярна фінансова звітність. *ПрАТ «Українська пожежна страхова компанія»* : веб-сайт. URL: <https://upsk.com.ua/main-information/r-fin-zv> (дата звернення: 24.11.2023).

37. Рейтинг страхових компаній України. *Forinsurer* : веб-сайт. URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife> (дата звернення: 16.12.2023).

38. Ротова Т.А., Руденко Л.С. Страхування : навч. посіб. Київ, 2001. 400с.

39. Руда О. Л. Розвиток страхового ринку в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. 9 с. URL : <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/24613.pdf> (дата звернення: 20.11.2023).

40. Рудь І. Ю. Аналіз страхового ринку України. Гроші, фінанси і кредит. *Глобальні національні проблеми економіки*. 2016. № 10. С. 856-859. URL: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/178.pdf>. (дата звернення: 20.11.2023).

41. Самошкіна І. Д. Розвиток діджиталізації страхового ринку України.

Економіка та суспільство, 2022. Вип. 41. 6 с. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1572/1513> (дата звернення: 20.11.2023).

42. Семенович Т. А. Проблеми і перспективи становлення страхового ринку в Україні. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2007. вип. 12. ч. 1. С. 242-247. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/d7304a2e-c3e5-403a-84c8-94d7d2793aa4/content> (дата звернення: 20.11.2023).

43. Сосновська О. О. Інноватизація страхового бізнесу в умовах розвитку цифрової економіки. *Бізнес Інформ*. 2021. №7. С. 62-69. URL : https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-7_0-pages-62_69.pdf (дата звернення: 20.11.2023).

44. Сосновська О. О. Страхування: навч. посіб. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 328 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/39294/> (дата звернення: 22.11.2023).

45. Список СК - членів МТСБУ. МТСБУ : веб-сайт. URL: https://mtsbu.ua/ua/about_us/members_list/ (дата звернення: 24.11.2023).

46. Статистика страхового ринку України. URL : <https://forinsurer.com/stat> (дата звернення: 24.11.2023).

47. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку / Ірина Лащик І., Кондрат І., Віблій П., Білець В. *Галицький економічний вісник*. Тернопіль : ТНТУ, 2020. Том 66. № 5. С. 105-112. URL : <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/33383> (дата звернення: 20.11.2023).

48. Страховики – члени пулу. *Ядерний страховий пул*: веб-сайт. URL: <https://nuclearpool.com.ua/#members> (дата звернення: 10.12.2023).

49. Татарин Н., Лопушанський Р., Лука П. Модернізація ринку страхування України в умовах пандемії COVID-19. *Економіка та суспільство*. 2021. 25. С. 25-48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-48> (дата звернення: 20.11.2023).

50. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та

Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. 2014 р. Редакція від 25.10.2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 24.11.2023).

51. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994 р. набула чинності 01.03.1998 р. Втрата чинності від 01.09.2017р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text (дата звернення: 24.11.2023).

52. Члени Асоціації. *Асоціація Страховий Бізнес* : веб-сайт. URL: https://insurancebiz.org/directory/market/index.php?PAGEN_1=2&ID=276#nav_start (дата звернення: 10.12.2023).

53. Шірінян А. А., Шірінян Л. В. Ключові показники ефективності функціонування страхового ринку для покупців страхових послуг. *Проблеми економіки*. 2019. № 3 (41). С. 226-232. URL : <https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/30608> (дата звернення: 20.11.2023).

54. European insurance industry database. *Insurance Europe statistics*. URL: <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.insuranceeurope.eu%2Fdownloads%2F european-insurance-industry-database-total-insurance-statistics-2020%2FDatabaseMarch2022-Total.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK>

55. Insurance aggregate data annual report. Bank of England : website. URL: <https://www.bankofengland.co.uk/statistics/insurance-aggregate-annual-data-report>

56. Insurance Europe statistics : website. URL : <https://insuranceeurope.eu/statistics>